

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS KATEDRA**

Ligita Nemeikšytė
Baudžiamosios teisės ir kriminologijos specializacijos dieninis skyrius

PRIVILEGIJUOTI NUŽUDYMAI IR JŲ KVALIFIKAVIMAS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas -
doc.dr. Andrius Nevera

Vilnius, 2006

TURINYS

Įvadas.....	3
1. Privilegiuotų nužudymų samprata.....	6
2. Objektyvieji privilegiuotų nužudymų požymiai, jų kvalifikavimas.....	14
2.1. žmogaus gyvybė kaip privilegiuotų nužudymų objektas.....	14
2.2. kėsinimasis į kito žmogaus gyvybę kaip pavojinga veika ir jos sukelti pavojingi padariniai.....	21
2.3. privilegiuotų nužudymų subjektas: bendrininkavimo problema.....	28
2.4. aplinkybės, leidžiančios pripažinti nužudymą labai susijaudinus privilegiuotu.....	31
2.4.1. nukentėjusiojo realizuoti neteisėti veiksmai, jų turinys.....	31
2.4.2. itin įžeidžiančio poelgio samprata.....	34
3. Subjektyvieji privilegiuotų nužudymų požymiai, jų kvalifikavimas.....	38
3.1. pakaltinamumas kaip subjektyvusis požymis ir jo baudžiamasis teisinis vertinimas....	38
3.1.1. didelio susijaudinimo būklė bei afektas, jų turinys.....	39
3.1.2. gimdymo nulemtos būklės samprata.....	44
3.2. kaltė kaip subjektyvusis privilegiuotų nužudymų požymis ir jos teisinio vertinimo problemos teorijoje ir teismų praktikoje.....	47
Išvados.....	51
Literatūros sąrašas.....	54
Santrauka.....	57
Die Zusammenfassung.....	59

ĮVADAS

Temos aktualumas. Žmogaus gyvybė yra pati didžiausia, pagrindinė ir nepakeičiama kiekvieno žmogaus, visos visuomenės ir valstybės vertybė. Todėl baudžiamosios teisės moksle nusikaltimams žmogaus gyvybei yra skiriamas išskirtinis dėmesys. Ypač didelio dėmesio susilaukia tokios nusikalstamos veikos kaip nužudymai. Ir tai yra suprantama, kadangi nužudymai yra patys pavojingiausi iš visų nusikaltimų žmogaus gyvybei ir apskritai tai yra vienos iš pavojingiausių baudžiamojo įstatymo uždraustų nusikalstamų veikų. Tačiau viena iš nužudymo rūšių – privilegijuoti nužudymai baudžiamosios teisės moksle beveik visiškai nėra nagrinėti. Dažniausiai jie yra laikomi „tikriesiems“ nužudymams neprilygstančiomis nusikalstamomis veikomis. Privilegijuoti nužudymai nebuvo gilesnių studijų objektas, nei vienas iš mums žinomų baudžiamosios teisės specialistų išsamiai šių nusikalstamų veikų nenagrinėjo. Šia tema tėra keletas atskirų straipsnių arba privilegijuoti nužudymai yra trumpai paminėti nagrinėjant kitas nusikalstamas veikas, kuriomis kėsinama į žmogaus gyvybę. Iš Lietuvos autorių, kurie rašė apie nužudymus apskritai ir tuo pačiu palietė privilegijuotų nužudymų problemą, galima paminėti A. Klimką, V. Stankevičių (tarpukario Lietuvos Respublikoje), J. Nocių ir kt. Taip pat šią temą yra šiek tiek palietę vokiečių (E. Dreher, J. Wessels, R. D. Herzberger ir kt.) bei rusų autoriai (V.S.Borodin, S.P. Krivošejin ir kt.). Tačiau visi jie tik įvardija privilegijuotų nužudymų rūšis bei trumpai pakomentuoja jų sudėties požymius, dažniausiai visiškai nepaliesdami pačių svarbiausių, su privilegijuotais nužudymais susijusių klausimų (bendrininkavimo institutas, stadijų galimumas privilegijuotuose nužudymuose, afekto ar gimdymo nulemtos būklės samprata ir kt.). Vis dėlto privilegijuotais nužudymais, nors ir dėl tam tikrų aplinkybių (ypatingos kaltininkų emocinės būklės), jie pasižymi mažesniu pavojingumu, yra padaroma tokia pati neatitaisoma žala, kaip ir padarant bet kurią kitą nusikaltimą žmogaus gyvybei, tačiau dėl tam tikrų priežasčių (ypatingos kaltininko emocinės būklės) šie nužudymai yra išskirtinės veikos, todėl šiems nusikaltimams derėtų skirti didesnę dėmesį bei išsamiau panagrinėti su jų teorija bei kvalifikavimu susijusias problemas. Teismų praktikoje nėra daug iškeltų baudžiamųjų bylų, kuriose kaltininko veika būtų kvalifikuojama kaip privilegijuotas nužudymas. Tačiau net ir tais atvejais, kai tokios bylos yra iškeltos, kaltininko veika ne visada būna teisingai kvalifikuota. Taigi bylą tiriantys pareigūnai bei teismai ne visai tinkamai suvokia šių nusikalstamų veikų turinį. Būtent tai tik dar labiau sustiprina poreikį išsamiau panagrinėti privilegijuotus nužudymus, jų požymius, su jais susijusias teorines ir praktines problemas.

Tyrimo objektas. Tyrimo objektas yra viena iš nužudymų grupių – privilegijuoti nužudymai, t.y., naujagimio nužudymas ir nužudymas labai susijaudinus.

Tyrimo dalykas. Tyrimo dalykas yra Lietuvos ir kai kurių užsienio valstybių (Vokietijos Federacinės Respublikos ir Rusijos Federacijos) teisės aktai, specialioji literatūra, teismų praktika.

Tyrimo tikslas ir uždaviniai. Darbo tikslas – išnagrinėti privilegijuotų nužudymų sampratą, jų rūšis, požymius bei kvalifikavimo problemas. Darbe bus nagrinėjami visi šių nusikalstamų veikų sudėties požymiai (išskyrus priežastinį ryšį). Tikslui pasiekti keliami šie uždaviniai:

- pateikti privilegijuotų nužudymų sampratą ir sistemą;
- remiantis specialiąja literatūra, teisės aktais, teismų praktika, išanalizuoti privilegijuotų nužudymų objektyviuosius požymius;
- atskleisti privilegijuotų nužudymų subjektyviųjų požymių turinį;
- apibendrinti tyrimo rezultatus
- suformuluoti atitinkamas išvadas.

Tyrimo metodai. Tyrimas bus atliekamas naudojantis analizės, loginiu, sintezės, lyginamuoju ir kt. metodais.

Taikant analizės metodą, yra siekiama atskleisti atskirų privilegijuotų nužudymų požymių turinį tyrinėjant, kokių pozicijų laikosi skirtingi autoriai taip pat nagrinėjant teisės aktus bei teismų praktiką. Remiantis loginiu metodu yra daromi tam tikri apibendrinimai bei išvados, kurie padeda suvokti tam tikros nagrinėjamos problemos esmę. Naudojantis sintezės metodu yra atskiriami arba sumuojami atskiri objektą sudarantys elementai. Taikant lyginamąjį metodą, yra lyginamos ir vertinamos įvairių autorių nuomonės, koncepcijos, teisės aktai.

Praktinė darbo reikšmė. Lietuvos ir minėtų užsienio šalių patyrimo pagrindu, pateikiami pasiūlymai kaip spręsti pagrindines privilegijuotų nužudymų teorines bei kvalifikavimo problemas.

Darbo struktūra. Darbo struktūrą sudaro turinys, įvadas, trys dalys, išvados, santrauka (lietuvių ir vokiečių kalbomis) bei literatūros sąrašas.

Pirmojoje darbo dalyje yra analizuojama privilegijuotų nužudymų samprata bei sistema. Šioje dalyje trumpai yra aptariama privilegijuotų nužudymų raida Lietuvos Respublikoje, taip pat nagrinėjamos ne tik Lietuvos Respublikos, bet ir kai kurių kitų valstybių (Vokietijos Federacinėje Respublikoje, Rusijos Federacinėje Respublikoje) baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtinta tiek bendrai nužudymų, tiek ir privilegijuotų nužudymų sistema.

Antrojoje dalyje yra analizuojami pagrindiniai ir fakultatyvieji objektyvieji privilegijuotų nužudymų požymiai ir jų kvalifikavimo problemas. Kalbama apie šių nusikalstamų veikų objektą, t.y., žmogaus gyvybę, yra aptariamos pagrindinės su gyvybės pradžios momentu susijusios teorijos. Taip pat yra analizuojamas pagrindinis objektyvusis privilegijuotų nužudymų požymis - pavojinga ir priešinga teisei veika bei jos pasireiškimo formos (veikimas ir neveikimas) privilegijuotų nužudymų atveju ir veikimo ar neveikimo sukelti pavojingi padariniai – kito žmogaus mirtis.

Analizuojant privilegijuotų nužudymų subjektą yra skiriamas dėmesys bendrininkavimo institutui šiose nusikalstamosiose veikose. Nagrinėjami fakultatyvieji objektyvieji nužudymo susijaudinus požymiai – nukentėjusiojo atlikti neteisėti veiksmai bei itin įžeidžiantis poelgis.

Trečiojoje darbo dalyje analizuojami subjektyvieji privilegijuotų nužudymų požymiai ir jų kvalifikavimo problemos. Nagrinėjama kaltininko afektinės būklės samprata ir jos santykis su riboto pakaltinamumo būkle, t.y., analizuojama, ar kaltininko afektinė būklė ir ribotas pakaltinamumas yra tapačios sąvokos, ar vis dėlto jų turinys skiriasi. Trečiojoje darbo dalyje taip pat yra kalbama apie gimdymo nulemtą būklę, analizuojamas jos turinys. Taip pat yra nagrinėjama kaltės samprata ir su jos turiniu susijusios problemos.

1.Privilegiuotų nužudymų samprata

Kiekvienoje valstybėje tarp jos narių neišvengiamai susiklosto atitinkami socialiniai santykiai, kurių daugumą reguliuoja teisės normos. Valstybės pareiga yra saugoti kiekvieno visuomenės nario teises bei teisėtus interesus ir todėl ji draudžia tuos santykius, kurie gali pažeisti nustatytas elgesio taisykles. Kaip vienas iš tokių draudimo instrumentų yra baudžiamieji įstatymai. Šie įstatymai, pažeidžiančius teisės normas santykius, tuo atveju, kai jų nebegalima sureguliuoti kitų teisės šakų priemonėmis, vertina kaip nusikalstamas veikas.

Baudžiamieji įstatymai gina tokias teises vertybes kaip gyvybę, sveikata, nuosavybę ir kt. Būtent gyvybę ir yra pati svarbiausia kiekvieno žmogaus vertybė. Jos apsauga yra pirmaeilis kiekvienos valstybės uždavinys. Tačiau tai padaryti ne visada pavyksta. Kai yra atimama kito žmogaus gyvybė, yra padaroma viena iš pačių pavojingiausių baudžiamajame įstatyme numatytų nusikalstamų veikų – nužudymas.

Nužudymas, kaip nusikalstama veika, skirtingų baudžiamosios teisės specialistų yra apibrėžiamas panašiai, bet ne vienodai. Pavyzdžiui, “ nužudymas – tai įstatymams priešingas tyčinis ar dėl neatsargumo gyvybės atėmimas kitam žmogui.”¹ “ Nužudymas – tai Baudžiamojo Kodekso Specialiojoje dalyje numatyta kalta veika, kuria kėsiniama į kito žmogaus gyvybę ir nulemiančia pastarojo mirtį. “² Arba “ nužudymas - neteisėtas kito žmogaus gyvybės atėmimas.”³

Taigi visi paminėti autoriai šią nusikalstamą veiką apibrėžia remdamiesi tais pačiais požymiais: neteisėtumas, pavojingumas, kito žmogaus gyvybės atėmimas. Tačiau, mūsų manymu, visi aukščiau nurodyti apibrėžimai nėra tikslūs, kadangi tokių apibrėžimų turinys apima ir neatsargų gyvybės atėmimą, ir tyčinį nužudymą. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad nužudymas ir neatsargus gyvybės atėmimas yra skirtingos nusikalstamos veikos, nurodytos skirtinguose įvairių šalių baudžiamųjų įstatymų straipsniuose, pvz., LR BK 132 str., RFR BK 109 str., Šveicarijos BK 117 str., Estijos BK 105 str. Todėl manome, jog reiktų pritarti teismų praktikoje⁴ suformuluotam apibrėžimui, kuris nužudymą apibūdina kaip tyčinį neteisėtą kito žmogaus gyvybės atėmimą.

Nužudymai kaip nusikalstamos veikos yra klasifikuojami į atskiras grupes. Apibendrinus nagrinėtą literatūrą⁶ galima teigti, jog išskiriamos tokios trys nužudymų grupės: 1. paprastas nužudymas; 2. kvalifikuotas nužudymas; 3. privilegiuotas nužudymas. Nužudymai į tokias atskiras grupes yra skirstomi atsižvelgiant į šių nusikalstamų veikų pavojingumą, t.y., paprastas

¹ Klimka A. Baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus gyvybei ir sveikatai.- Vilnius:Mintis, 1964. P. 5.

² Бородин В.Б.Преступление против жизни.- Санкт Петербург:Юрист, 2003. С.21.

³ Бородин В.Б.Преступление против жизни. - Санкт Петербург:Юрист, 2003. С. 21.

⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. birželio mėn. 18 d. nutarimo Nr. 46 “ Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose” 1.2 punktas.// Teismų praktika. LAT biuletenis. 2004. Nr.21. P. 213

⁶ Klimka A. Baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus gyvybei ir sveikatai. Vilnius:Mintis, 1964; Бородин В.Б.Преступление против жизни.- Санкт Петербург:Юрист, 2003 ir kt.

nužudymas yra laikomas „įprasta“ nusikalstama veika, kuri pasižymi „normaliu“ pavojingumu, šios grupės nusikalstamos veikos nepasižymi jokiais ypatingomis savybėmis; kvalifikuotas nužudymas yra laikomas pavojingiausia nusikalstama veika, kuria kėsinama į asmens gyvybę, jai didesnio pavojingumo pobūdį ir laipsnį suteikia tam tikros papildomos aplinkybės (itin žiaurus nužudymo būdas, asmuo, į kurio gyvybę yra kėsinama, pvz., mažametis, kaltininko vaikas, motina, tėvas ir kt.); privilegijuoti nužudymai savo ruožtu pasižymi mažesniu pavojingumu, kurį nulemia paties nukentėjusiojo elgesys (nužudymo labai susijaudinus atveju) bei kaltininko emocinė būklė. Tačiau manytina, kad nužudymų klasifikacija, remiantis pavojingumo kriterijumi, iš esmės yra sąlyginė, kadangi bet kuria iš minėtų nusikalstamų veikų sukeliama tokie patys pavojingi padariniai – nukentėjusiojo mirtis. Todėl manome, kad tinkamiausias šių nužudymų grupių atskyrimo kriterijus yra kaltininko asmenybės pavojingumo vertinimas, kadangi, ar nužudymas bus padarytas kvalifikuojančiomis aplinkybėmis, ar tai bus paprastas nužudymas labai priklauso nuo kaltininko, nes pvz., tokia nusikalstama veika, kaip nužudymas labai susijaudinus, nesant paties nukentėjusiojo netinkamam elgesiui tiesiog nebūtų padaroma.

Skirtingų valstybių (Lietuvos Respublikos (toliau – Lietuva), Vokietijos Federacinėje Respublikoje (toliau – Vokietija), Rusijos Federacinėje Respublikoje (toliau – Rusija)) baudžiamuosiuose įstatymuose nurodytoms nužudymų grupėms yra priskiriamos panašios nusikalstamos veikos, tačiau kiekvienos valstybės nužudymų sistema pasižymi ir tam tikromis ypatybėmis. Manytina, kad tai nulėmė skirtinga minėtų valstybių kultūra, požiūris į nusikalstamas veikas, skirtinga baudžiamosios teisės mokslo vystymosi raida.

Remiantis dabar galiojančiu Lietuvos Baudžiamuoju Kodeksu į nužudymų sistemą įeina paprastas nužudymas (BK 129 str. 1 d.), anksčiau vadintas nužudymu be sunkinančių ar lengvinančių aplinkybių; kvalifikuotas nužudymas (BK 129 str. 2 d.), anksčiau vadintas nužudymu esant sunkinančioms aplinkybėms; bei privilegijuoti nužudymai (BK 130 str., 131 str.), apie kuriuos netrukus pakalbėsime plačiau.

Vokietijoje galiojantis 1871 m. Baudžiamasis įstatymas skiria dvi pagrindines nužudymų rūšis – sunkų nužudymą (vok. - *Mord*) ir paprastą nužudymą (vok.-*Totschlag*). Ilgą laiką Vokietijos baudžiamosios teisės koncepcijoje pagrindinis sunkaus ir paprasto nužudymo atskyrimo kriterijus buvo tai, ar nužudymui buvo ruošiamasi iš anksto, ar jis buvo padarytas iš anksto nepasiruošus. Tačiau 1941 m. įstatymu minėtas atskyrimo kriterijus buvo pakeistas ir įvestas “įvykdytos veikos svarstymo kriterijus” (vok.- *Überlegung ausgeführten Tötung*). Vokietijos baudžiamosios teisės specialistas J. Wessels nurodo tokio padaryto pakeitimo priežastį „ši koncepcija yra pranašesnė už senąją, kadangi ji paaiškina neaiškumus, kurie buvo susiję su psichologiniais “samprotavimo” požymiais. Tarp dabar dominuojančio “samprotavimo“ kriterijaus ir anksčiau buvusio “pasiruošimo“ kriterijaus negalima dėti lygybės ženklo. Samprotavimas yra nuo rengimosi

nepriklausanti asmens psichikos savybė, dėl kurios sąmoningi skatinantys nusikalstamą veiką padaryti motyvai laimi prieš veikos padarymą stabdančius motyvus.”⁷

Remiantis tokia pozicija yra išskiriamos trys ypatingos sunkaus nužudymo požymių grupės t. y., nusikalstamos veikos padarymo priežasčių grupė; nusikalstamos veikos padarymo būdas; nusikalstamos veikos padarymo tikslas.⁸

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Vokietijoje kitaip negu Lietuvoje nėra atskirai išskiriama trečioji nužudymų rūšis, t. y., privilegijuoti nužudymai. Ši nužudymų grupė yra priskiriama paprastam nužudymui ir iš esmės nuo jo skiriasi tik dėl tam tikrų ypatingų priežasčių, t. y., suprantama kaip lengvesnė paprasto nužudymo forma.

Rusijos Baudžiamajame Kodekse nužudymų sistema yra analogiška įtvirtintai Lietuvoje, t. y., ją sudaro paprastas nužudymas, Rusijoje vadinamas nužudymu be sunkinančių ar lengvinančių aplinkybių; kvalifikuotas nužudymas, t. y., su sunkinančiomis aplinkybėmis ir privilegijuoti nužudymai.

Taigi apibendrinant galima sakyti, kad nužudymų sistemos aukščiau minėtose valstybėse yra labai panašios, tačiau atskiros nužudymų grupės ne visų šių valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose yra savarankiškai išskiriamos. Išnagrinėjus nužudymų sistemas minėtose valstybėse reikia išsamiau panagrinėti privilegijuotų nužudymų sampratą.

Norint tinkamai išsiaiškinti, kas yra privilegijuoti nužudymai, pirmiausia reikia išsiaiškinti lingvistinę žodžio “privilegija” prasmę. Žodis “privilegija” yra kilęs iš lotynų kalbos žodžio *privilegium* ir suprantamas “ kaip išimtinė teisė arba lengvata, suteikiama asmeniui, organizacijai, luomui, gyvenvietei, sričiai, etninei grupei”⁹

Mūsų manymu, iš pateiktos lingvistinės šio žodžio reikšmės galima daryti išvadą, kad asmens veika yra kvalifikuojama kaip privilegijuotas nužudymas dėl tam tikrų ypatingų priežasčių, kurios yra susijusios su tokios nusikalstamos veikos padarymą nulemiančiomis netikėtai atsiradusiomis aplinkybėmis, kurių kaltininkas negali visiškai kontroliuoti ir kurios veikia jo emocinę būklę ir sugebėjimą mąstyti. Esant minėtoms priežastims kaltininko veika nėra vertinama kaip tokio pat pavojingumo lygio, kaip paprastas arba kvalifikuotas nužudymas ir tokiam asmeniui yra suteikiama su bausmės griežtumu susijusi lengvata.

Privilegijuoto nužudymo apibrėžimo nepateikia nė vienas iš mums žinomų lietuvių, vokiečių ar rusų autorių, rašiusių šia tema. Paprastai yra naudojamas bendras visoms trims mūsų

---

⁷ Wessels J. Strafrecht Besondere Teil/1. Straftaten gegen Persönlichkeits – und Gemeinschaftswerte.- Heidelber:C.F. Müller juristischer Verlag, 1994. P.19.

⁸ ten pat.

⁹ Leonavičius J. Sociologijos žinynas.- Vilnius:Academia., 1993. P. 180; Lietuviška tarybinė enciklopedija.- Vilnius:Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1982. T.9. P.213.

minėtoms nužudymų grupėms tinkantis nužudymo apibrėžimas. Tačiau manome, jog norint pabrėžti privilegijuotų nužudymų išskirtinumą, tokį apibrėžimą reiktų pateikti. Mūsų nuomone, norint apibrėžti, kas tai yra privilegijuotas nužudymas, reikia išsiaiškinti šiai veikai būdingus požymius. Šiems nužudymams būdingus požymius galima suskirstyti į dvi grupes, t.y., visų pirma, kadangi vis dėlto šios veikos yra viena iš nužudymo rūšių, jiems yra būdingi bendri visų nužudymų požymiai - tyčinis veikos pobūdis, neteisėtumas, pavojingumas, kito žmogaus gyvybės atėmimas ir specifiniai tik privilegijuotiems nužudymams būdingi požymiai, kurie išskiria privilegijuotus nužudymus iš visų kitų nužudymų - ypatinga kaltininko emocinė būklė, tos būklės įtakojamas nusikalstamos veikos padarymas. Šiuos specifinius požymius galima išskirti analizuojant privilegijuotų nužudymų sudėties požymius, jie išplaukia iš Baudžiamojo Kodekso 130 straipsnio ir 131 straipsnio dispozicijų.

Manytume, jog remiantis šiais požymiais privilegijuotą nužudymą galima apibrėžti kaip tyčinį neteisėtą kito žmogaus gyvybės atėmimą, kurį nulemia susidariusi ypatinga kaltininko emocinė būklė.

Savo ruožtu privilegijuoti nužudymai, kaip nusikalstamos veikos, yra skirstomi į tam tikras rūšis. Jas nagrinėjant yra matoma tam tikra tendencija, t.y., daugelyje valstybių yra išskiriamos dvi pagrindinės privilegijuotų nužudymų rūšys, t.y., nužudymas labai susijaudinus (Estijos BK 103 str., Lenkijos BK 148 str. 4 d., Šveicarijos BK 113 str., Vokietijos BK § 213 ir t.t.) ir naujagimio nužudymas (Estijos BK 102 str., Šveicarijos BK 116 str., Belgijos BK 396 str. ir t.t.) . Dabar galiojančiame Lietuvos Baudžiamajame Kodekse taip pat yra skiriamos tos pačios dvi privilegijuotų nužudymų rūšys: nužudymas labai susijaudinus (130 str.) ir naujagimio nužudymas (131 str.).

Susipažinus su privilegijuotų nužudymų raida Lietuvoje matyti, jog tokia nusikalstama veika buvo žinoma ir tarpukario Lietuvoje. Tuometinis baudžiamosios teisės specialistas V. Stankevičius nurodo, kad tuo metu galiojusiame Baudžiamajame Statute buvo išskiriamos keturios privilegijuotų nužudymų rūšys: nužudymas afekte (458 str.), atitinkantis dabartinį nužudymą labai susijaudinus; nužudymas peržengiant reikalingo gynimosi ribas (459 str.); nužudymas dėl nužudytojo prašymo (460 str.) ir vaikų žudymas (461 str.), atitinkantis dabartinį naujagimio nužudymą.¹⁰

Vėliau, Lietuvai netekus nepriklausomybės, jos teisės sistema tapo TSRS teisės sistemos dalimi ir vystėsi kartu su ja. Lietuvai atgavus nepriklausomybę kaip atskira privilegijuotų nužudymų rūšis senajame Baudžiamajame Kodekse liko nužudymas peržengiant būtinosios ginties ribas (1964 m. BK 108 str.), tačiau ši norma 1994 07 19 dienos įstatymu¹¹ buvo pripažinta netekusi galios. Tuo tarpu Rusijoje ir dabar galiojantis baudžiamasis įstatymas numato tokią privilegijuoto

¹⁰ Stankevičius V. Baudžiamoji teisė. Paskaitos. Kaunas:Lietuvos universiteto teisių fakultatas, 1925. 137 – 139 p.

¹¹ LR įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, Pataisos darbų ir Baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo“// Valstybės žinios. 1994, Nr. 60- 1182.

nužudymo rūšį (RFR BK 108 str. 1 d.). Be to, Rusijos privilegijuotų nužudymų sistemos ypatumas yra tai, kad Baudžiamąjį Kodeksą 108 straipsnio 2 dalyje išskiriama ir dar viena privilegijuoto nužudymo rūšis, t.y., nužudymas peržengiant galimų priemonių sulaikant asmenį, padariusį nusikaltimą, panaudojimo ribas. Šios rūšies kitų Europos valstybių baudžiamoji teisė nežino. Kitos dvi privilegijuotų nužudymų rūšys yra tokios pat, kaip ir daugumoje Europos valstybių, t.y., nužudymas, esant afekto būklėje (RFR BK 107 str.) (tiesa, šis, Rusijos baudžiamajame įstatyme įtvirtintas nužudymas, turi savo ypatybių - 107 straipsnio 2 dalis leidžia kvalifikuoti asmens veiką kaip privilegijuotą nužudymą, tuo atveju, jei būnant afekto būklėje, yra nužudomi keli asmenys (taigi Rusijos įstatymų leidėjas veikai, kai asmuo, būdamas afekto būklėje, nužudo kelis asmenis, suteikia didesnę pavojingumą) ir motinos nužudymas savo naujagimio (RFR BK 106 straipsnis).

Vokietijos įstatymų leidėjas taip pat prisijungia prie bendro požiūrio ir Vokietijos Baudžiamajame įstatyme § 213 taip pat įtvirtintas nužudymas labai susijaudinus, kuris vadinamas “mažiau sunkiu nužudymo atveju”. Šalia tradicinių šio privilegijuoto nužudymo požymių, yra nurodomas dar vienas – “ kitas mažiau sunkaus nužudymo atvejo” požymis. Taigi Vokietijos įstatymų leidėjas palieka galimybę pagal šį straipsnį kvalifikuoti ir tas veikas, kurios neatitinka “žiauraus elgesio” bei “ sunkaus įžeidimo” požymių.

Baudžiamosios teisės teorijoje daugiausia diskusijų sulaukia naujagimio nužudymas, jos vertinimas sukelia daugybę problemų, t.y., ar ji apskritai yra reikalinga, ar nužudžiusios savo naujagimį motinos veika neturėtų būti kvalifikuojama kaip kvalifikuotas nužudymas ir kt. Pastarasis nužudymas Rusijoje dažnai vadinamas “vaiko nužudymu” (rus. - “детоубийство”). Taigi tai bet kurio vaiko nužudymas ir šią veiką gali padaryti bet kuris asmuo. Tačiau analizuojant rusų autorių¹² pozicijas, galima daryti išvadą, kad šios sąvokos naudojimą nulėmė jos patogumas, kadangi ji yra trumpa, ir šiuo metu ji yra visuotinai priimtina ir naudojama daugelio autorių, omenyje turint motinos nužudymą savo naujagimio.

Nagrinėtoje rusų literatūroje buvo svarstomi trys galimi tokios veikos kvalifikavimo atvejai,¹³ t.y., pagal Rusijos Baudžiamąjį Kodeksą 106 straipsnį kvalifikuoti tik nesantuokinio naujagimio nužudymą, jei veikos padarymą nulėmė gimdymo sąlygota būseną; pagal Rusijos Baudžiamąjį Kodeksą 106 straipsnį kvalifikuoti bet kurio naujagimio nužudymą, jei veikos padarymą nulėmė gimdymo sąlygota būseną; šią normą panaikinti ir tokią veiką laikyti kvalifikuotu nužudymu. Vis dėlto buvo rastas bendras sutarimas t.y., buvo nuspręsta, kad negalima motinos, kuri dažnai tokios veikos padarymo atveju nevisiškai suvokia savo veiksmus, padarytos veikos kvalifikuoti kaip kvalifikuoto nužudymo ir todėl Rusijos Baudžiamajame Kodekse atsirado motinos nužudymo savo naujagimio norma. Tiesa, į šios normos turinį įeina ne tik naujagimio

¹² Бородин В.Б. Преступление против жизни. - Санкт Петербург:Юрист, 2003. С.216; Здравовислов Б.В. Уголовное право РФ.Особенная часть.- Москва:Юрист,1999. С.42.

¹³ Бородин В.Б. Преступление против жизни.- Санкт Петербург:Юрист, 2003. С.220.

nužudymas dėl gimdymo nulemtos būklės, bet taip pat ir jo nužudymas dėl psichiką traumuojančios situacijos, kuri atsiranda nėštumo metu bei naujagimio nužudymas gimdymo metu ar tuoj po jo, kai motinos būklė yra nesutrikusi ir ji visiškai sugeba suprasti ir valdyti savo veiksmus.

Lietuvos baudžiamosios teisės specialistai neišreiškia savo nuomonės šiuo klausimu, tačiau įstatymų leidėjas, kaip matome, laikydamasis bendros tendencijos įtvirtina šią normą Lietuvos baudžiamajame kodekse. Mūsų manymu, ši norma yra reikalinga, nes palengvina šią nusikalstamą veiką padariusios ir savo veiksmų ne iki galo galėjusios suvokti motinos padėtį.

Vokietijos baudžiamosios teisės specialistai kategoriškai pasisakė prieš tokios normos reikalingumą ir Vokietijos baudžiamuosiuose įstatymuose nuolat buvusi norma, tiesa, taikyta tik nesantuokinio naujagimio nužudymo atveju, po 20 a. 10 – ajame dešimtmetyje padarytų reformų, buvo panaikinta.

Vokiečių teisinėje literatūroje yra išskiriamos dvi pagrindinės šios normos panaikinimo priežastys. Visų pirma, buvo nurodoma, jog analizuojama norma prieštarauja Vokietijos Konstitucijos 6 straipsnio 5 daliai, kurioje teigiama, kad “nesantuokiniam vaikams įstatymai laiduoja tokias pat fizinio ir dvasinio vystymosi sąlygas ir visuomeninę padėtį, kaip ir santuokiniam vaikams.”¹⁴

Vokietijos baudžiamosios teisės specialistai argumentuodami, kodėl ši norma prieštarauja Konstitucijos 6 straipsnio 5 daliai, nurodo, jog “ aptariamoji 6 straipsnio 5 dalis įpareigoja įstatymų leidėją užtikrinti nesantuokiniam vaikams tokias pat vystymosi sąlygas kaip ir santuokiniam, todėl yra logiška, kad nesantuokiniam vaikams turi būti taikoma tokia pati teisinė apsauga kaip ir vaikams, gimusiems santuokoje. StGB § 217 aiškiai neatlieka tokių vaikų apsaugos funkcijos, jis, atvirkščiai, suteikia privilegiją motinai, nužudžiusiai savo nesantuokinį kūdikį.”¹⁵ Kitas Vokietijos baudžiamosios teisės specialistas Hussels M. pritaria tokiai nuomonei ir teigia, kad “ nesantuokinis vaikas yra potenciali auka, kurios teisinis “neprivilegiuotumas” kyla iš motinai suteikiamos privilegijos.”¹⁶

Vadinasi, vokiečių autorių nuomone, ši norma negarantuoja nesantuokiniam vaikams deramos teisinės apsaugos, dėl šios priežasties yra pažeidžiamos tokių vaikų teisės, todėl norma yra naikintina.

---

¹⁴Užsienio šalių Konstitucijos. Mokomasis leidinys.- Vilnius: LTU, 2004. P. 41.

¹⁵Rump A., Hammer D. Zur Verfassungswidrigkeit des § 217 StGB// NStZ. 1994, Nr.2.//<http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F1994%2Fcont%2FNStZ%2E1994%2E69%2E1%2Ehtm&ha=G0>; prisijungimo laikas: 2006 06 15

¹⁶Hussels M. Renaissance oder eingültiger Tod des § 217 StGB// NStZ., 1994. Nr.11//<http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F1994%2Fcont%2FNStZ%2E1994%2E69%2E1%2Ehtm&ha=G0>; prisijungimo laikas: 2006 06 15

Antra priežastis, paskatinusi Vokietijos įstatymų leidėją atsisakyti šios privilegijuotos nužudymų rūšies, buvo jos prieštaravimas Konstitucijos 3 straipsnio 1 daliai, kurioje nurodoma, kad “visi žmonės įstatymui yra lygūs”.¹⁷

Apžvelgus turimą literatūrą¹⁸, galima teigti, kad yra pateikiami trys pagrindiniai argumentai dėl šios normos prieštaravimo Vokietijos Konstitucijos 3 straipsnio 1 daliai.

Kaip pirmasis toks argumentas yra nurodoma neištekėjusios ir ištekėjusios moters nelygiateisiškumas, t.y., netekėjusios, kūdikį pagimdžiusios ir jį nužudžiusios moters veika bus kvalifikuojama pagal Baudžiamojo įstatymo § 217, tuo tarpu ištekėjusios moters analogiška veika bus kvalifikuojama pagal §212 kaip paprastas nužudymas.

Antras pateikiamas argumentas yra glaudžiai susijęs su šios normos prieštaravimu 6 straipsnio 5 daliai, kadangi yra išreiškiama nuomonė, kad nelygiateisiai analizuojamoje situacijoje yra ir patys nesantuokiniai ir santuokiniai vaikai, t.y., nesantuokinio vaiko nužudymas yra lengvesnė nusikalstama veika negu santuokinio vaiko analogiškas nužudymas.

Ir trečia, yra teigiama, kad iš šios normos išplaukia kūdikių ir paaugusių vaikų nelygiateisiškumas. Tačiau dėl šio argumento tarp vokiečių autorių nėra vieningos nuomonės. Vokiečių baudžiamosios teisės specialisto Hammer D. nuomone “tokiu būdu kūdikiams yra suteikiama silpnesnė teisinė apsauga nei vyresniems vaikams. Tokios diferencijacijos negalima pagrįsti vaiko amžiumi ir tai yra akivaizdus prieštaravimas Konstitucijai.”¹⁹ Tačiau kitas vokiečių autorius Hussels M. teigia, jog “vaikų amžius nėra diskriminaciją rodantis kriterijus, kadangi kūdikio nužudymo privilegijavimo pagrindas yra siejamas su objektyviai esančiu gimdymo afektu (gimdymo nulemta būkle).”²⁰

Mes pritariame pastarajai nuomonei, kadangi tokia moters emocinė būklė gali trukti ilgiausiai keletą mėnesių ir būtų neteisinga, jei motinos, nužudžiusios savo mažametį vaiką, veika būtų kvalifikuojama kaip privilegijuotas nužudymas. Ir atvirkščiai, t.y., jei motinos, nesugebančios valdyti savo veiksmus veika būtų kvalifikuojama kaip paprastas nužudymas.

---

¹⁷ Užsienio šalių Konstitucijos. Mokomasis leidinys.- Vilnius:LTU., 2004, P. 40

¹⁸ Rump A., Hammer D. Zur Verfassungswidrigkeit des §217 StGB//NStZ., 1994.

Nr.2.//<http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F1994%2Fcont%2FNStZ%2E1994%2E69%2E1%2Ehtm&ha=G0>; prisijungimo laikas: 2006 06 15; Hussels M. Renaissance oder eingültiger Tod des § 217 StGB// NStZ., 1994. Nr.11. P.8

//<http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F1994%2Fcont%2FNStZ%2E1994%2E69%2E1%2Ehtm&ha=G0>; prisijungimo laikas: 2006 06 15

¹⁹ Rump A., Hammer D. Zur Verfassungswidrigkeit des § 217 StGB// NStZ., 1994.Nr.2. P. 17.//

<http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F1994%2Fcont%2FNStZ%2E1994%2E69%2E1%2Ehtm&ha=G0>; prisijungimo laikas: 2006 06 15

²⁰ Hussels M. Renaissance oder eingültiger Tod des § 217 StGB// NStZ., 1994. Nr.11. // <http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F1994%2Fcont%2FNStZ%2E1994%2E69%2E1%2Ehtm&ha=G0>; prisijungimo laikas: 2006 06 15

Natūraliai gali kilti klausimas, kodėl Vokietijos teisininkai užuot diskutavę apie šios normos prieštaravimą Konstitucijai, būtų pasiūlę įstatymų leidėjui priimti šios normos pataisą, įtraukiant į normos sudėtį ir santuokinio kūdikio nužudymą, jei pagrindinė veikos priežastis buvo ypatinga po gimdymo atsiradusi motinos emocinė būklė. Tačiau Vokietijos teisininkai nurodo, kad ši norma apskritai yra perteklinė ir veika gali būti kvalifikuojama, tuo atveju, kai jos padarymą nulėmė ypatinga motinos emocinė būklė, pagal § 213 t.y., kaip mažiau sunkus nužudymo atvejis.

Vadinasi, Vokietijoje šio privilegijuoto nužudymo norma buvo laikoma “ dvigubu pažeidimu” t.y., yra pažeidžiamos nesantuokinių vaikų teisės – jie tampa nelygiateisiai su santuokoje gimusiais vaikais bei skirtingos sąlygos yra sudaromos ištekėjusių bei neištekėjusių motinų baudžiamoji atsakomybė už analogiškas veikas.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Vokietijoje, kitaip negu likusioje Europoje, privilegijuotiems nužudymams yra priskiriamas nužudymas nukentėjusiojo prašymu. Kaip minėjau, ši privilegijuoto nužudymo rūšis buvo žinoma ir tarpukario Lietuvoje. Pagrindinė veikos kvalifikavimo pagal šią normą priežastis buvo reikalavimas, kad “ nukentėjusiojo prašymas būtų rimtas ir įtikinamas, ir kad nukentėjusiojo būklė iš tikrųjų keltų pasigailėjimą ir mintį, kad mirtis yra geriausia išeitis”²¹

Vokietijos Baudžiamajame Kodekse ši veika yra patalpinta § 216. “ Ši nusikalstama veika yra laikoma privilegijuotu nužudymu ne dėl paties nukentėjusiojo išreikšto noro mirti ir nebaudimo už tai, bet dėl paties kaltininko “ konfliktinės situacijos, t.y., žmogiškojo faktoriaus, kai kaltininkas yra įsitikinęs, jog nukentėjusiojo mirtis šiuo atveju yra pati geriausia išeitis pačiam nukentėjusiajam.”²² Mūsų manymu, ši rūšis taip pat kelia daug diskusijų ir galima pastebėti, kad kai kuriose valstybėse (pvz., Olandija), tokia veika apskritai nelaikoma nusikalstama, kitose (pvz., Lietuva ir Rusija) ši veika nelaikoma nužudymu, tačiau laikoma nusikaltimu asmeniui. Mūsų manymu, vis dėlto yra galimybė, kad praėjus tam tikram laikui tarpui atsirastų tendencija dekriminalizuoti šią veiką.

Taigi aptarus privilegijuotų nužudymų sampratą, jų sistemas kai kuriose valstybėse, galima daryti išvadas, kad privilegijuoti nužudymai yra tokios nusikalstamos veikos, kurios pasižymi bendrais visiems nužudymams, ir tam tikrais specifiniais, tik jiems būdingais, požymiais. Privilegijuotų nužudymų sistemos valstybių baudžiamosios teisės sistemose yra panašios, bet turi ir savo specifinių ypatybių. Pats pagrindinis, vienintelis, visų mūsų nagrinėtų valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose esantis privilegijuotas nužudymas – nužudymas labai susijaudinus, sukeliantis didžiausias diskusijas – naujagimio nužudymas.

²¹ Stankevičius V. Baudžiamoji teisė. Paskaitos. -Kaunas: Lietuvos universiteto teisių fakultetas, 1925. P.138.

²² Dreher E. TröndleH. Kurze Kommentare. Band 10. StGB und Nebengesätze. München:C.H. Becksche Verlagsbuchhandlung, 1991. P.1124.

2. Objektyvieji privilegijuotų nužudymų požymiai

2.1. Žmogaus gyvybė kaip privilegijuotų nužudymų objektas

Prieš analizuojant gyvybės, kaip nusikalstamos veikos objekto, sampratą, reikia pažymėti, kad teisė į gyvybę yra viena svarbiausių žmogaus teisių, kurią užtikrina įvairiapusė teisinių priemonių sistema. Ši teisė egzistuoja kaip objektyvi kiekvieno asmens teisė, kurią privalo kiti asmenys gerbti ir susilaikyti nuo kėsinosi į ją. Teisė į gyvybę yra įtvirtinta Lietuvos Respublikos Konstitucijos 19 straipsnyje²³, kuriame nurodoma, kad “žmogaus teisė į gyvybę saugo įstatymas”. Ši žmogaus teisė yra įtvirtinta ir ginama ir tarptautiniu mastu. JTO Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 3 straipsnyje²⁴ teigiama, kad “kiekvienas žmogus turi teisę į gyvybę <....>”, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 2 straipsnio 1 dalyje²⁵ yra nurodoma, kad “kiekvieno asmens teisė į gyvybę saugo įstatymas <....>”, Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 6 straipsnio 1 dalyje²⁶ nurodoma, kad “kiekvienas žmogus turi neatimamą teisę į gyvybę. Šią teisę saugo įstatymas. Negalima savavališkai atimti niekieno gyvybės.” Taigi, kaip matome, šiai žmogaus teisei yra skiriamas didelis dėmesys, tačiau “įstatymai ir kiti teisės aktai negarantuoja ir negali garantuoti pačios žmogaus gyvybės, kurios išlikimas priklauso nuo daugelio faktorių.”²⁷

Įvairiuose moksluose žmogaus gyvybė yra apibrėžiama nevienodai. Biologijos mokslai ją apibrėžia kaip “dinamišką organizmo būseną, kuri remiasi nenutrūkstamais medžiagų ir energijos kitimo procesais.”²⁸ Teisėje gyvybė dažnai apibrėžiama kaip “individo – *homo sapiens* biologinė būklė, nepriklausoma nuo jo individualių savybių.”²⁹ Rusijos baudžiamojoje teisėje³⁰ egzistuoja požiūris, kad žmogaus gyvybė, kaip nusikalstamų veikų objektas, iš vienos pusės yra tam tikras fiziologinis procesas, o iš kitos – kaip įstatymu įtvirtinama galimybė žmogui egzistuoti visuomenėje. Taigi matome, jog pastaruoju atveju gyvybė yra apibrėžiama dviem aspektais – biologiniu ir teisės požiūriu.

Žmogaus gyvybės teisinė apsauga siejasi su jos pradžios ir pabaigos momento kriterijais. Gyvybės pradžios momentas yra aktualus diskusinis klausimas, kuris nagrinėjamas įvairių mokslų – medicinos, genų inžinerijos, biomedicininų mokslų ir taip pat teisės. Šių mokslų požiūris į gyvybės pradžios momentą skiriasi. Mums yra labai svarbu išsiaiškinti nuo kada asmuo yra laikomas gyvas

²³ Lietuvos Respublikos Konstitucija//Valstybės žinios. 1992. Nr.33 – 1014.

²⁴ Visuotinė žmogaus teisių deklaracija// Valstybės žinios. 2006. Nr.68 – 2497.

²⁵ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija//Valstybės žinios. 1995.Nr.40 – 987.

²⁶ Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas// Valstybės žinios. 2002. Nr. 77 – 3288.

²⁷ Pavilionis V. Konstitucijos 19 staipsnio komentaras // Teisės problemos. 1999. Nr. 1 – 2., P. 29.

²⁸ Visuotinis enciklopedinis žinynas.- Vilnius:Gamta, 2005. P. 449.

²⁹ Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. - Vilnius:Eugrimas, 2000. P. 158.

³⁰ Наумов А.В. Уголовное право. Особенная часть. - Москва: Норма, 1999. С. 44.

teisės požiūriu, kadangi norint išsiaiškinti, kada yra atimama asmens gyvybė (padaromas nužudymas, tarp jų ir privilegijuotas), reikia tiksliai žinoti, nuo kada žmogus turi šią savybę.

Įvairiose valstybėse gyvybės pradžios momentas yra labai skirtingai traktuojamas ir paprastai vaisius (gemalas) neturi jokios būdingos teisinės padėties, išskyrus tokią, kuri jam yra suteikiama atsižvelgiant į visuomenės socialinius poreikius. Taigi nėra atsižvelgiama į tai, ar vaisius turi kažkokių vidinių savybių, kurių buvimas leistų teigti, kad vaisius (gemalas) taip pat yra žmogus. Vadinasi, nors, kaip jau minėta, teisė į gyvybę yra viena iš svarbiausių žmogaus teisių, tačiau dažniausiai yra laikoma, kad negimęs žmogus dar neturi tokios savybės kaip gyvybė.

Teisinėje literatūroje³¹ kol kas yra išskiriamos trys pagrindinės žmogaus gyvybės pradžios teorijos t.y., gyvybę asmuo turi nuo vaisiaus pradėjimo momento, nuo tam tikro vaisiaus vystymosi momento arba nuo gimimo momento. Kiekviena iš šių teorijų turi savo privalumų ir trūkumų, jos yra viena kita papildančios, tačiau vienos, kuri būtų universali ir tinkama nustatant gyvybės pradžios momentą, nėra.

Pirmoji teorija (gyvybė nuo pradėjimo) dar vadinama „*pro life*“ . Jos šalininkų teigimu, gyvu žmogumi vaisius turi būti laikomas nuo jo pradėjimo momento. Žmogaus gyvybė, kaip svarbiausias žmogaus egzistavimo gėris, privalo būti nuosekliai saugoma nuo tada, kai ji prasideda, ir priimant sprendimus dėl interesų derinimo visais atvejais žmogaus teisės į gyvybę interesas ima viršų, nesvarbu, kokias tai sukeltų ekonomines bei teisines pasekmes.

Remiantis šia teorija, „kiekvienas žmogus nuo pat pradžių buvo embrionas, bet jau turėjo tą patį genetinį paveldą, koks yra visą gyvenimą <...>“.³² Susipažinus su šia teorija galima teigti, jog tuo momentu, kai žmogus gimsta iš esmės, išskyrus jį supančią aplinką, niekas nepasikeičia, kadangi žmogus jau prieš tai buvo toks, koks gimė ir jokių esminių pokyčių jo organizme neįvyksta, t.y., pats gimimo momentas nenulemia jokių drastiškų pasikeitimų, kurie reikštų, jog kažkas iki tol buvęs motinos kūne, tapo žmogumi. Todėl šios teorijos šalininkų nuomone, motinos kūne esantis vaisius ir jau gimęs kūdikis yra teisės požiūriu lygiaverčiai subjektai, todėl visos jų teisės, taip pat ir teisė į gyvybę, turi būti vienodos. Šią koncepciją palaiko ir rusų teisės mokslo atstovas Šarapov R.,³³ kuris teigia, kad žmogaus gyvenimas apima du etapus – gyvenimas motinos kūne bei gyvenimas po gimimo. Prieštaraudamas teorijai, kuri žmogaus teisę į gyvybę pripažįsta tik nuo gimimo momento t.y., kaip vienas iš tokių požymių yra dažnai minimas pirmasis įkvėpimas, jis teigia, kad žmogus kvėpuoja ir būdamas moters organizme ir šiam procesui panaudodamas placenta, negalėdamas kvėpuoti vaisius apskritai negalėtų vystytis, taigi ir gimti gyvas. Be to,

³¹ Kavoliūnaitė E. Žmogaus gyvybės teisinės apsaugos koncepcijos// Teisės problemos, 2005. Nr. 2(48); Шарапов Р. Начало уголовный - правовой охраны жизни человека:опыт юридического анализа//Уголовное право. 2005. Но.1.

³² Kavoliūnaitė E. Žmogaus gyvybės teisinės apsaugos koncepcijos// Teisės problemos 2005. Nr. 2(48). P.8 .

³³ Шарапов Р. Начало уголовный - правовой охраны жизни человека:опыт юридического анализа//Уголовное право, 2005.Но.1. 75 - 77 с.

šiuolaikinė medicina yra pajėgi išgelbėti ir labai per anksti gimusius kūdikius, kurie patys savarankiškai dar nepajėgia kvėpuoti (jiems kvėpuoti padeda specialūs kvėpavimo aparatai), taip pat tokiu atveju dažnai nebūna tinkamai išsivystę, kai kurie jų kūno organai. Taigi ši teorija teigia, kad žmogaus vaisiaus gyvybė yra nuvertinama, jos neginant, žmogaus vaisius yra diskriminuojamas, t.y., tampa nelygiaverčiu gimusiam žmogui teisės subjektu.

Tačiau, reikia pastebėti, kad ši teorija pasaulyje dar labai retais atvejais pripažįstama tiek atskirų valstybių, tiek ir tarptautiniu mastu. Netgi Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – Teismas) nė viename savo sprendime nėra išaiškinęs, ar žmogaus vaisiui yra pripažįstama teisė į gyvybę. 2004 m. liepos 18 d. sprendime *Vo v France*³⁴ Teismas nurodė, kad nėra nei pageidautina, nei įmanoma atsakyti į klausimą, ar negimęs vaikas yra laikomas žmogumi pagal Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos 2 straipsnį. Teismas laikosi pozicijos, kad teisės į gyvybę pradžia – ne tik teisinis, bet ir medicininis, filosofinis bei religinis klausimas. Kiekvienoje valstybėje gali būti skirtingas požiūris į gyvybės pradžią. Taigi Teismas neturi suformuotos konkrečios savo nuomonės šiuo klausimu ir tokiu būdu šiuo savo sprendimu Teismas leido nacionaliniams įstatymų leidėjams patiems pasirinkti, nuo kurio momento žmogus yra laikomas gyvu. Manome, kad tokiu sprendimu Teismas nenorėjo įpareigoti valstybių dėl to, kad įvairiose valstybėse, priklausomai nuo jų kultūros, religijos ir politikos gyvybės pradžios momentas yra suprantamas skirtingai. Tačiau priimant šį sprendimą Teismas nepriėjo vienos nuomonės ir Teismo teisėjas Ress savo atskiroje nuomonėje sukritikavo tokią teismo poziciją, teigdamas, kad istoriškai teisininkai vertino sąvoką “kiekvienas” kaip apimančią visus tarpsnius, patenkančius į bet kurią gyvybės stadiją, įskaitant ir gyvenimą prieš gimimą, t.y., nuo individualaus gyvavimo pradžios iki mirties, o gimimo momentas laikomas tik vystymosi etapu.

Mūsų manymu, vis dėlto neįmanoma vienareikšmiškai pasakyti, ar ši teorija yra tinkamiausia kalbant apie žmogaus teisę į gyvybę, todėl kad, kaip minėta, čia susikerta įvairūs interesai – vaisiaus, motinos, visuomenės. Manome, kad jai gali būti labiau pritariama tose valstybėse, pvz., Vokietijoje, Lenkijoje, kur baudžiamieji įstatymai draudžia nėštumo nutraukimą. Taigi darytina išvada, kad tokiu atveju be svarbių priežasčių atliktas nėštumo nutraukimas būtų laikomas nužudymu. Tokia nuomonė palaikoma ir šių valstybių konstitucinėje justicijoje. Vokietijos Federacijos Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad Vokietijos Konstitucija gina vaisiaus gyvybę kaip individualų teisinį interesą. Gyvybė yra didžiausia konstitucinė vertybė ir jokia kita vertybė (motinos ar visuomenės interesai) negali būti svarbesni už negimusio žmogaus gyvybę.³⁵

Taigi apibendrinant galima teigti, jog pagrindinis šios teorijos privalumas yra jos šalininkų siekis, kad būtų pripažinta vaisiaus teisė į gyvybę, yra gyvybės – kaip pačios svarbiausios ir

³⁴ <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=France%20%7C%20v%20%7C%20VO&sessionId=9780076&skin=hudoc-en>; prisijungimo laikas: 2006 10 11.

³⁵ Kavoliūnaitė E. Žmogaus gyvybės teisinės apsaugos koncepcijos// Teisės problemos, 2005. Nr. 2(48) 9-10 p.

aukščiausios vertybės neliečiamumas ir neatimamumas. Tačiau mūsų nuomone, šios teorijos trūkumas – neįmanoma tiksliai pasakyti, ar tik užsimezgęs vaisius jau geba jausti ir mąstyti, t.y., tampa žmogumi.

Tuo tarpu pasaulyje vis dar stipriai yra įsitvirtinusi priešinga išnagrinėtai teorijai koncepcija, t.y., daugumoje valstybių žmogumi yra pripažįstamas tik jau gimęs kūdikis. Ši teorija vadinama “*pro choise*”. Jos esmė – žmogus turi būti ginamas tik tada, kai jis jau yra gimęs. Iki to laiko jis tėra motinos kūno dalis ir jokių savarankiškų teisių iki savo gimimo momento neturi. Nagrinėjama teorija yra glaudžiai susijusi su gimimo momentu, kadangi tik gimęs vaisius įgyja teisę į gyvybę. Taigi norint atskleisti šios esmę, reikia išnagrinėti kaip teisėje yra suprantamas gimimo momentas.

Pats gimimo procesas literatūroje³⁶ paprastai apibrėžiamas naudojantis medicinos sąvokomis, t.y., kaip fiziologinis procesas, kurio metu vaisius yra išstumiamas ar ištraukiamas iš moters organizmo. Tačiau reikia atsakyti į klausimą, nuo kurio momento yra laikoma, kad kūdikis gimė ir yra gyvas. Minėtas rusų autorius Šarapov R. gimimo momento pradžią sieja su gimdymo procesu, šio momentas yra, pasak jo, kurios nors vaisiaus kūno dalies pasirodymas iš moters organizmo. Taigi jis pritaria vieno iš ankstesnių rusų autorių - Nabokov V.D. teigiam, kad gimimo momentas – kurios nors kūdikio kūno dalies pasirodymas iš moters organizmo.³⁷

Priešingos nuomonės yra vokiečių baudžiamosios teisės specialistas Wessels J., kuris teigia, kad “baudžiamosios teisės prasme gyvas žmogus yra ne nuo gimdymo proceso pabaigos (pasirodymas iš moters organizmo), o nuo pradžios, t.y., nuo tos akimirkos, kai prasideda gimdymo sąrėmiai..”³⁸ Vadinasi, bendros nuomonės dėl kūdikio gimimo momento nėra. Mūsų nuomone, kalbant apie šią teoriją, visgi tik kūdikio gimimo momentu reikia laikyti ne prasidėjusius sąrėmius ar tam tikros kūdikio kūno dalies pasirodymą iš moters organizmo, bet tą momentą, kai kūdikis visiškai atsiskiria nuo motinos organizmo, kadangi iki to laiko negalima pasakyti, kad kūdikis tikrai gimė gyvas.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad patys baudžiamieji įstatymai nepaiškina, nuo kurio momento žmogus yra laikomas gyvas. Lietuvoje vaiko gimimo momentas yra nustatytas Vaiko gimimo momento nustatymo įstatyme³⁹. Šio įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje yra nurodoma, kad “vaiko gimimo momento konstatavimo kriterijai yra viso gyvybingo vaisiaus pasirodymas iš moters

³⁶ Wessels J. Strafrecht Besondere Teil/1. Straftaten gegen Persönlichkeits – und Gemeinschaftswerte.-, Heidelber:C.F. Müller juristischer Verlag, 1994; Бояров С. Проблемы определения начала жизни человека в уголовном праве// Уголовное право.2004. Но.4. С.13.

³⁷ Шарапов Р. К вопросу о начале уголовно - правовой охраны жизни человека.// Уголовное право. 1999. Но.4. С. 31.

³⁸ Wessels J. Strafrecht Besondere Teil/1. Straftaten gegen Persönlichkeits – und Gemeinschaftswerte.-, Heidelber:C.F. Müller juristischer Verlag, 1994. P. 2.

³⁹ LR Vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas// Valstybės žinios. 2004.Nr. IX – 837.

organizmo”. Remiantis to paties įstatymo 2 straipsnio 2 dalimi “vaiko gyvybingumo požymiai – savarankiškas kvėpavimas ir širdies plakimas”.

Tačiau Lietuvos baudžiamojoje teisėje nėra reikalaujama savarankiško kvėpavimo požymio. Manome, kad tai yra tinkamas požiūris, kadangi gali būti tokia situacija, kai gimęs vaikas pats savarankiškai negali kvėpuoti (pvz., minėtas nepakankamas išsivystymas ar patekimas gimdymo metu į kvėpavimo organus skysčio ar kitų dalelių). Todėl manytina, kad tam, kad gimęs kūdikis būtų pripažintas turintis tokią savybę, kaip gyvybė, užtenka tik to, kad plaktų jo širdis. Širdies plakimas leidžia nustatyti, kad gimusio kūdikio organizmas funkcionuoja ir kad toks kūdikis, net ir tuo atveju, jei jis nekvėpuoja, gali išlikti gyvas, kadangi šiuolaikinė medicina yra pajėgi atstatyti nutrūkusį kvėpavimą ar net ir sustojusią širdies veiklą

Mūsų manymu, kraštutinė šios teorijos atmaina yra vadinamoji „virkštelės nukirpimo“ teorija pagal kurią kūdikis yra laikomas gyvu tik nukirpus virkštelę, jungiančią jį su motinos organizmu. Tačiau mes manome, kad ši teorija nėra teisinga, kadangi atsiskyręs nuo motinos organizmo kūdikis potencialiai jau gali egzistuoti savarankiškai ir virkštelės nukirpimas nėra kažkokia ypatinga lūžio riba, kadangi kūdikio organizmas jau prieš tai funkcionuoja kūdikio, kuriam nenukirpta virkštelė širdis ir baudžiamąja teisine prasme atėmimas tokiam kūdikiui gyvybės būtų laikomas nužudymu.

Apibendrinant samprotavimus apie šią teoriją galima teigti, kad ji yra labiausiai paplitusi pasaulyje, taip pat ir Lietuvoje (tiek teisėje apskritai, tiek ir baudžiamojoje teisėje). Mūsų nuomone, šios teorijos didžiausias privalumas yra tai, kad ji yra pakankamai konkreti ir aiški. Remiantis ja nekyla jokių abejonių, kad kūdikis yra gyvas ir turintis savarankišką, su jokia kito žmogaus organizmu nesusietą, gebantį savarankiškai funkcionuoti ir egzistuoti, organizmą. Neigiamas šios teorijos momentas, manome, yra tai, kad vis dėlto ji neigia moters kūne esančio vaisiaus galimybę turėti teisę į gyvybę ir galimybę jo gyvybę būtų apsaugoti baudžiamosios teisės priemonėmis. Ji nepripažįsta gimstančio kūdikio teisės į gyvybę, tačiau kitą akimirką po to kai kūdikis atsiskiria nuo motinos organizmo, jis turi visas žmogaus teises, tarp jų ir teisę į gyvybę, kurią privaloma saugoti. Taigi išeity, kad motinos organizme esantis tam tikro laiko kūdikis dar nėra gyvas, tačiau tokio pat išsivystymo kūdikis, gimęs per anksti jau yra laikomas gyvas ir jam taikoma visų žmogaus teisių apsauga ir kūdikį jau įmanoma nužudyti.

Todėl egzistuoja dar ir trečias požiūris į tai, kada galima žmogų laikyti gyvu žmogumi. Tai vaisiaus teisės į gyvybę nuo gyvybingumo, t.y., tam tikro nustatyto laiko pagal nėštumo savaites teorija.

Manome, kad ši teorija yra sujungianti ir integruojanti jau minėtus požiūrius, kadangi, jei valstybė ir pripažįsta negimusio kūdikio teisę į gyvybę, tai nustatant jos apimtį, ši teisė derinama su kitais interesais. Ši teorija yra populiariausia JAV ir yra susiformavusi teismų praktikoje. “Jei

negimęs vaikas pasiekia tokį gyvybingumo lygį, jog, mirus motinai, atskirtas nuo jos gali dirbtinėmis sąlygomis vystytis fiziškai ir psichiškai, tai toks faktas turėtų paneigti taisyklę, kad tokiu atveju esanti viena, tik motinos gyvybė. <...> JAV Aukščiausias Teismas yra pabrėžęs, kad valstybės teisėtas interesas yra potencialios žmogaus gyvybės apsauga. Bet kartu pažymima ir moters teisė į privatą gyvenimą.”⁴⁰

Vadinasi, vaisiaus gyvybingumas yra pats savaime svarbesnis nei moters teisė į privatą gyvenimą, tačiau valstybės interesas išsaugoti moters gyvybę ir sveikatą yra svarbesnis nei potenciali gyvybė.

Europos Žmogaus Teisių Teismas jau minėtoje byloje *Vo v France*⁴¹ taip pat panaudojo gyvybingumo kriterijų ir nurodė, kad vaisius laikomas gyvybingu nuo 21 savaitės, tačiau nevertino ar vaisiui yra pripažįstama teisė į gyvybę. Teismo teisėjas Costa savo atskirojoje nuomonėje pabrėžė, kad nėra teisinio pagrindo, dėl ko byloje negalima būtų taikyti minėto Konvencijos 2 straipsnio. Jo nuomone, gyvybė yra ir iki gimimo, todėl teisė turėtų ginti tokią gyvybę. Tačiau, jei nacionalinis įstatymų leidėjas mano, kad tokia apsauga negali būti absoliuti, jis gali numatyti nukrypimus nuo tokios apsaugos, tačiau privalo nustatyti aiškias tokio nukrypimo ribas.

Mūsų manymu, ši teorija yra pati tinkamiausia, kadangi ji leidžia suderinti vaisiaus, motinos ir valstybės interesus. Bet vėlgi neišsprendžiamas klausimas, ar pačioje nėštumo pradžioje vaisius yra gyvas, ar ne. Ši teorija nepateikia argumentų, kurie leistų spręsti, kad gyvas žmogus yra tik nuo tam tikro išsivystymo laikotarpio. Tik kai kurios šios teorijos atmainos bando paaiškinti momentą, nuo kurio gali būti laikoma, kad vaisius yra gyvas. Viena iš šių teorijų yra pirmo judesio teorija, kuri nurodo, kad vaisius yra gyvas nuo pirmo savo judesio, kuris pasireiškia 11 nėštumo savaitę. Kita teorija nurodo, kad vaisius yra gyvas nuo pirmo smegenų impulso, kurį šiuolaikinė medicina fiksuoja jau nuo 6 nėštumo savaitės, „pirmojo širdies dūžio teorija“, nurodo, kad gyvybės pradžia reikėtų laikyti pirmąjį širdies dūžį, kuris gali būti aptinkamas dar anksčiau nei smegenų impulsas. Mūsų manymu, pastaroji teorija remiasi įprastu buitiniu žmogiškuoju supratimu apie gyvybės pradžia. Tačiau vėlgi nė viena iš šių teorijų nepateikia argumentų, kodėl vis dėlto pirmas judesys, smegenų impulsas ar širdies dūžis turėtų būti laikomi gyvybės pradžia. Todėl ir ši, trečioji teorija, negali būti universali ir visuotinai taikoma.

Taigi apibendrinant išdėstyta galima teigti, kad nė viena iš minėtų teorijų nepateikia įtikinamų argumentų, kad teisė į gyvybę yra nevienodai vertinga nėštumo pradžioje ir pabaigoje. Teisės į gyvybę ribojimas tam tikrose nėštumo stadijose, ar pripažinimas, kad gyvas žmogus yra tik gimęs žmogus nepaneigia pačios teisės į gyvybę.

---

⁴⁰ Kavoliūnaitė E. Žmogaus gyvybės teisinės apsaugos koncepcijos// Teisės problemos, 2005. Nr. 2(48). 13 – 14p.

⁴¹ <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=VO%20%7C%20V%20%7C%20FRANCE&sessionId=8927295&skin=hudoc-en>; prisijungimo laikas: 2006 10 11.

Taigi nužudymo (ir privilegijuoto) objektu yra laikoma žmogaus gyvybė, tačiau kol kas nėra vieningo požiūrio į tai, kas yra pati gyvybė, kada galima kalbėti apie tokią žmogaus savybę. Tačiau, mūsų nuomone, vis dėlto pati tinkamiausia šiuo metu yra trečioji teorija, kadangi ji, kaip minėta, tinkamiausiai suderina dar negimusio vaisiaus, motinos ir visos visuomenės bei valstybės interesus.

2.2. Pavojinga veika kaip neteisėtas fizinis poveikis kito žmogaus organizmui bei tokios veikos sąlygoti pavojingi padariniai

Mūsų manymu, veika yra pats svarbiausias kiekvienos nusikalstamos veikos požymis, kurio nesant išvis negalime kalbėti apie jokią nusikalstamą veiką, kadangi nesant atitinkamų veiksmų ar neveikimo nėra ir pačios nusikalstamos veikos. Šis požymis yra nusikalstamos veikos centras ir jo nebuvimas neleidžia atsirasti kitiems nusikalstamos veikos požymiams. Savo ruožtu veika pasižymi tam tikrais tik jai būdingais požymiais, t.y., pavojingumas, neteisėtumas, fizinis poveikis kito žmogaus organizmui.

Pavojingomis veikomis literatūroje⁴² laikomos veikos, kuriomis kėsinama į didžiausias vertybes. “Veikos pavojingumas dažnai vadinamas materialiu nusikalstamos veikos požymiu, nes jis parodo veikos esmę, paaiškina, dėl ko žmogaus poelgis visuomenės netoleruojamas ir pripažįstamas nusikalstamas”.⁴³ Veikos pavojingumas yra apibūdinamas dviem kriterijais, t.y., pavojingumo pobūdis ir pavojingumo laipsnis. “Pavojingumo pobūdis <...> priklauso nuo nusikaltimo objekto, t.y., nuo teisinių vertybių, į kurias kėsinama, vertingumo <...>. Pavojingumo laipsnis <...> parodo, kokio dydžio yra šis pavojingumas.”⁴⁴ Tokį pavojingos veikos supratimą lemia pati baudžiamosios teisės prigimtis. Ji, būdama paskutine priemone (lot. - ultima ratio), saugo ir gina tik tas vertybes, kurios objektyviai yra pripažintos svarbiausiomis ir kėsinant į jas yra padaroma didžiausia žala. Akivaizdu, kad ir privilegijuoti nužudymai, kurie yra laikomi mažiau pavojingais nei bet kurios kitos šios grupės nusikalstamos veikos, tačiau nepaisant to, šio, kaip ir bet kurio kito nužudymo metu, yra padaroma neatitaisoma žala, yra pavojingi.

Baustina yra tik neteisėta pavojinga veika. Mūsų manymu, neteisėtumą galima apibrėžti kaip tokią atliekamą kaltininko veiką, kurios jis neturi teisės atlikti. Šis požymis dažnai yra vadinamas veikos draudžiamumo (priešingumo teisei) požymiu. „Veikos priešingumas baudžiamajam įstatymui yra antras būtinas nusikalstamos veikos požymis, be kurio padaryta veika jokių būdu negali būti laikoma nusikalstama.”⁴⁵ Be abejo, bet kuris nužudymas yra neteisėtas asmens poelgis, kuris yra priešingas teisei ir yra draudžiamas baudžiamuoju įstatymu.

Pavojinga veika visada pasireiškia per fizinį poveikį. Pati sąvoka “fizinis” suprantama kaip žmogaus raumenų darbas.⁴⁶ Baudžiamosios teisės doktrinoje yra numatyti du skirtingi pagal savo požymius fizinio poveikio būdai, kurių „ pirmasis suprantamas kaip tiesioginė (žmogaus raumenų darbas) ir netiesioginė (naudojant įvairius įrankius) smurtinio pobūdžio veika, kuri yra realizuojama

⁴² Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga.- Vilnius:Justitia, 2006., P. 119; LRBK komentaras. Bendroji dalis (1 – 98 str.).-Vilnius:Teisinės informacijos centras, 2004. P.92.

⁴³ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga.- Vilnius:Justitia, 2006. P.117.

⁴⁴ LRBK komentaras. Bendroji dalis (1 – 98 str.).-Vilnius:Justitia, 204. 93 – 94 p.

⁴⁵ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. -Vilnius:Justitia, P. 129.

⁴⁶ Leonavičius J. Sociologijos žodynas.- Vilnius: Academia, 1993. P. 57.

ne tik fiziniu būdu, bet ir cheminiu, terminiu ir kt., nukreipta į nukentėjusiojo kūno sužalojimą, kai pažeidžiami išoriniai kūno audiniai, ir veikas, kuriomis yra daromas poveikis nukentėjusiojo kūno vidaus organams (nuodijant, girdant) bei intelektualinis poveikis, kurį naudojant yra būtinas priežastinis ryšys su kilusiais pavojingais padariniais.⁴⁷ Manome, kad privilegijuotuose nužudymuose fizinis poveikis gali pasireikšti tik kaip smurtinio pobūdžio veika, kadangi manytina, kad intelektualiu būdu dėl pačios privilegijuotų nužudymų prigimties nukentėjusiojo fiziškai paveikti neįmanoma. Manome, kad galima teigti, jog nužudymo labai susijaudinus atveju, kuris yra įvykdomas dėl nukentėjusiojo veiksmų, kaltininkas negalėtų intelektualiai taip paveikti nukentėjusįjį, kad šiam būtų atimta gyvybė (dėl neilgai truncančios afekto būklės), naujagimio nužudymo atveju išvis neįmanomas intelektualus poveikis nukentėjusiajam, kadangi naujagimis negali suvokti intelektualaus jo atžvilgiu daromo fizinio poveikio. Pavojinga veika (kaip smurtinis fizinis poveikis) gali pasireikšti dviem formom – pavojingu veikimu (kai yra atliekami tam tikri veiksmai) ir pavojingu neveikimu (kai nėra atliekami tuo metu reikalingi tam tikri veiksmai). Todėl iškyla klausimas, ar privilegijuoti nužudymai gali būti padaromi tik veikimu, ar taip pat ir neveikimu. Mūsų manymu, neveikimas yra galimas, tačiau tik naujagimio nužudymo atveju, kadangi tam tikrų veiksmų, pvz., neužrišant gimusio kūdikio virkštelės, nemaitinant naujagimio, yra daromas fizinis poveikis jo organizmui, tokiu atveju jo organizmo fizinė būklė blogėja (organizmas silpsta) ir tokio poveikio pasekmė gali būti naujagimio mirtis.

Vilniaus raj. apylinkės teismas 1998 m. spalio mėnesio nuosprendžiu pripažino G.K. kalta dėl savo naujagimio nužudymo pagal 1961 BK 106 str. G.K. pagimdė kūdikį būdama viena namuose. Gimęs kūdikis buvo gyvas ir apie valandą garsiai rėkė, tačiau G.K. nereagavo. Ji nesirūpino kūdikiu, neužrišo jam virkštelės. Dėl šio neveikimo kūdikis mirė. Mirusį kūdikį G. K. susuko į paklodę ir užkasė darže.⁴⁹

Taigi šiuo atveju kūdikis mirė dėl tam tikrų veiksmų, kuriuos reikėjo atlikti, neatlikimo. Vienas iš rusų autorių tokią situaciją įvardija kaip “neveikimo priežastingumas, kuris pasireiškia kaip įvykusios nusikalstamos veikos padariniai, už kuriuos ir turi atsakyti kaltininkas”⁵⁰ Vadinasi, šios formos esmė – ne patys neatlikti veiksmai, o dėl jų neatlikimo sukelti pavojingi padariniai – kito žmogaus (naujagimio) mirtis. Šią nusikalstamą veiką galima padaryti ne tik neveikimu, tačiau ir aktyviais veiksmais.

Prienuų rajono apylinkės teismas 2005 m. gegužės mėnesio nuosprendžiu pripažino V.P. kalta nužudžius savo naujagimį. V. P. 2004 09 10 būdama nėščia pajuto sąrėmius. Jos sugyventinis S.J. pasiūlė iškviesti medikus, tačiau V.P. atsisakė. Ji išėjo iš namų kartu su savim pasiėmusi maišą. Apklausta ji paaiškino, jog nežino, kodėl pasiėmė maišą. Nuėjusi į už tvarto buvusį griovį, nusirengė ir pagimdė vyriškos lyties kūdikį. Jis buvo gyvas. V.P. suspaudė naujagimiui kaklą ir laikė, kol vaikas pradėjo mėlynuoti ir mirė. Kūdikį susuko į striukę, įkišo į maišą ir padėjo po medžiu pridengdama šakomis.⁵¹

⁴⁷ Иванова И. И. Престурленное насилствие.- Москва: Книжный Мир, 2002. С. 25 – 26.

⁴⁹ Baudžiamoji byla Nr. 57 – 2 – 035 – 98.

⁵⁰ Флечер Дж. Наумов А.В.Основные концепции современного уголовного права.- Москва:Юрист, 1998. С.145.

⁵¹ Baudžiamoji byla Nr. 80 – 1 – 00083 – 04.

Pastaruoju atveju matome, kad dėl motinos aktyvaus fizinio veikimo (smurto), kuris buvo nukreiptas naujagimio atžvilgiu kilo pavojingi padariniai, t.y., naujagimiui buvo atimta gyvybė.

Tuo tarpu kitą privilegijuotą nužudymą – nužudymą labai susijaudinus įmanoma įvykdyti tik neveikimu. Tai taip pat gali pailiustruoti pavyzdžiai iš teismų praktikos.

Vilniaus m. 3 apylinkės teismas 1994 03 29 nuosprendžiu nuteisė G. M. dėl nužudymo labai susijaudinus (1961 m. BK 107 str.) už tai, kad 1993 m. rugsėjo 21 d. G. M. grįžusi namo iš darbo gėrė kartu su savo vyru E. M. Išgėrus degtinę E. M. pareikalavo iš G. M. pinigų, ketindamas dar nusipirkti degtinės. G.M. atsisakė duoti pinigų. Tada E.M. griebė peilį. Prasidėjo grumtynės, kurių metu E.M. įdūrė G.M. peiliu į koją. Po to G.M. sugebėjo iš E.M. atimti peilį ir tolesnių grumtynių metu dūrė jam du kartus į nugarą. Nuo šių dūrių E.M. mirė. G.M. teigė neprisimenanti kaip atėmė iš vyro peilį ir jam smogė.⁵²

Mūsų manymu, vis dėlto šis teismo sprendimas yra labai abejotinas. Manytina, kad teismas neteisingai įvertino G.M. veiką t.y., teismas kvalifikavo G.M. veiką, remdamasis tuo, kad ji nieko neprisimena ir tuo, kad nukentėjęsysis dūrė jai peiliu į koją. Taigi teismas pripažino, kad nukentėjęsysis realizavo neteisėtus veiksmus (dūrė kaltininkei į koją) dėl ko jai kilo afekto būklė. Tačiau, mūsų manymu, tai, kad kaltininkė nieko neprisiminė dar nereiškia, kad ji buvo afekto būklėje, ir manytina, kad jos veiką šiuo atveju reikia vertinti kaip būtinąją gintį, kadangi ji atimdama peilį iš E.M. ir smogdama jam į nugarą tiesiog gynėsi nuo kėsಿನimosi į jos gyvybę, kai tas kėsಿನimasis buvo akivaizdus ir realus. Todėl, mūsų manymu, nužudymo labai susijaudinus aktyviais veiksmais (veikimu) iliustravimui reikia pateikti kitą pavyzdį.

Kaltinamasis X Stralsund Žemės teismo nuosprendžiu buvo pripažintas kalnu ir nuteistas už paprastą nužudymą dėl to, kad X žmona kilusio šeimininio konflikto metu apšaukė X. Pastarasis į tai nekreipė dėmesio. Tada X žmona paėmė peilį ir pagrasino kaltinamąjį užmušti. Kilo grumtynės, kurių metu X atėmė peilį iš žmonos. Tačiau ji nenurimo ir spyrė jam keliu į tarpkoją. Tada X akimirksniu pajuto užpuolimo pavojų ir suvokė faktą, kad jo žmona, kurią jis myli, jį nori ne tik įžeisti, bet ir nužudyti. Jam kilo stipri nekontroliuojama baimė ir pyktis ir tą akimirką jis du kartus dūrė savo žmonai su iš jos atimtu peiliu. Abu dūriai buvo mirtini. X šį nuosprendį apskundė ir Vokietijos Aukščiausiasis Teismas ir pastarasis 1995 m. vasario 9 d. nuosprendžiu perkvalifikavo šią veiką į § 213 t.y., kaip mažiau pavojingą nužudymo atvejį (nužudymą labai susijaudinus). Pagrindinė šio pakeitimo priežastis buvo teismo manymas, kad smurtas (neteisėtas poelgis) gali būti ne tik į kūną nukreiptas, tačiau jis taip pat gali būti suvoktas žmogaus emocijomis. Nepaisant to, kad X atėmė iš savo žmonos peilį, ji vėl jį puolė. Teismo požiūriu tokia X reakcija į žmonos elgesį buvo galima tuo labiau, kad žmona X tokiu būdu buvo sužalojusi jau anksčiau, dėl to jam teko kreiptis į medikus ir jis buvo operuotas.⁵³

Iš šio pavyzdžio akivaizdžiai matyti, kad nužudymas labai susijaudinus yra padaromas veikiant, t.y., atliekant kažkokius veiksmus, šiuo konkrečiu atveju jis pasireiškė kaip fizinis smurtinis poveikis – kaltinamasis smogė peiliu žmonai ir ši jo veika sukėlė pavojingus padarinius – moteris mirė.

Kitas klausimas yra galimybė padaryti pastarąją veiką neatliekant tam tikrų veiksmų, kuriuos toje situacijoje atlikti yra būtina. Mūsų manymu, šis privilegijuotas nužudymas negali būti

⁵² Baudžiamoji byla Nr.I- 152/94.

⁵³ <http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F1994%Fcont%2FNStZ%2E1994%2E526%2E1%2Ehtm&ha=GO> ; prisijungimo laikas: 2006 06 03

įvykdomas neveikimu. Galbūt būtų galima įsivaizduoti tokios veikos padarymą, pvz., neduodant valgyti aukai, kuri elgėsi neteisėtai, ar itin įžeidė kaltininką, tačiau įstatymų leidėjas, konstruodamas šią normą ypač akcentuoja trumpą laiko tarpą, tarp nukentėjusiojo veiksmų ir kaltininko atsako į juos, todėl, mūsų manymu, nėra įmanoma neveikimu padaryti šią nusikalstamą veiką. Šios formos negalimumą nulemia tai, kad kaltininko afektinė būklė negali būti išsitiesusi laike ir toks vienkartinis neveikimas (neduodant valgyti, ar tam tikrų reikalingų vaistų) negali atnešti šiam nužudymui būdingų pavojingų padarinių. Tuo atveju, jei toks neveikimas pasikartoja keletą kartų, kaltininko veikos nebebus galima kvalifikuoti kaip nužudymo labai susijaudinus, kadangi pastaruoju atveju kaltininko afektinė būklė jau būtų praėjusi.

Taigi kaip matome iš pateiktų pavyzdžių, privilegijuoti nužudymai yra padaromi spontaniškai, negalvoję ir nesiruošiant, todėl iškyla klausimas, ar vis dėlto įmanomos šios nusikalstamos veikos stadijos. Nusikalstamos veikos stadijos yra jos darymo etapai, kurie parodo kaltininko tyčios kryptingumą. Per stadijas mes galime suvokti, ko kaltininkas siekia konkrečia savo nusikalstama veika, todėl stadijos yra svarbus rodiklis, sprendžiant kaip kvalifikuoti kaltininko veiką.

Literatūroje autorių, rašiusių apie privilegijuotų nužudymų stadijas, nėra. Tik kalbėdamas apie subjektyviuosius privilegijuotų nužudymų požymius, lietuvių baudžiamosios teisės specialistas J. Nocius nurodo, kad tyčia gali būti kilusi iš anksto ir atsiradusi staiga.⁵⁴ Tiesa, tai liečia tik naujagimio nužudymą, tačiau, galima daryti išvadą, kad bent jau darant pastarąją veiką yra galimos ir pasirengimo, ir pasikėsینimo stadijos. Tačiau, mūsų manymu, pasirengimo stadija buvo galima tik pagal 1961 metų Baudžiamąjį Kodeksą, kadangi naujagimio nužudymo sudėtis nebuvo susieta su kaltininkės ypatinga gimdymo nulemta būkle. Jei pripažinsime, kad tokia stadija yra galima ir pagal dabar galiojantį Kodeksą, tai turėsime pripažinti ir tai, kad toks šios nusikalstamos veikos požymis, kaip gimdymo nulemta būklė, turi egzistuoti nuo pat nėštumo pradžios, nes nesant jai, neįmanomas ir veikos kvalifikavimas pagal naujagimio nužudymo normą, tačiau Lietuvos įstatymų leidėjas, konstruodamas šios nusikalstamos veikos sudėtį, nurodė, kad ši būklė gali atsirasti tik prasidėjus gimdymo procesui, todėl, mūsų nuomone, pasirengimo stadijos darant šį privilegijuotą nužudymą negali būti. Nagrinėjant nužudymą labai susijaudinus, manome, kad, kadangi įstatymų leidėjas reikalauja trumpo laiko tarp susijaudinimo ir veikos padarymo ("tuo pat"), tai apie pasirengimo stadiją negali būti kalbama, kadangi pati savaimė ši stadija parodo, kad nusikalstama veika buvo planuota iš anksto, tuo tarpu veikiant staiga veikos planavimo būti negali. Jei tiriant byla paaiškėja, kad nužudymui buvo rengtasi iš anksto, tai tokios nusikalstamos veikos pagal Baudžiamojo Kodekso 130 straipsnį kvalifikuoti nebus galima. Mūsų manymu, kita nusikalstamos veikos stadija – pasikėsینimas, yra įmanoma bet kurioje privilegijuotų nužudymų rūšyje, kadangi

---

⁵⁴ Nocius J. Nusikaltimai žmogui.- Vilnius:VU, 1998. P.29

gali būti taip, kad kaltininkui nepavyks atimti gyvybės nukentėjusiajam, t.y., kaltininkas gali nesugebėti realizuoti visų jo nusikalstamos veikos sudėtį sudarančių objektyviųjų požymių, t.y., dėl priežasčių, nepriklausančių nuo jo valios jam gali nepavykti atlikti tam tikrų veiksmų arba jų neatlikti (naujagimio nužudymas) arba jo veika gali nesukelti pageidautų padarinių (nukentėjusysis nemiršta), arba tarp kaltininko veiksmų ir nukentėjusiojo mirties gali nebūti priežastinio ryšio.

Taigi apibendrinant galima teigti, kad privilegijuoti nužudymai gali būti padaromi veikimu ir neveikimu. Juose nėra įmanoma pasirengimo, tačiau tam tikrais atvejais galima pasikėsینimo stadija.

Kadangi privilegijuoti nužudymai, kaip nusikalstamos veikos, turi materialią sudėtį, tai nuo tokio jų sudėties požymio kaip veika yra neatsiejamas kitas itin svarbus požymis – nusikalstamos veikos pavojingi padariniai. Nesant tam tikrų padarinių negalima sakyti, kad nusikalstama veika buvo padaryta arba ji buvo nevisiškai įgyvendinta, t.y., kaltininkas nepasiekė norimų padarinių ir jo veika tokiu atveju yra kvalifikuojama kaip pasikėsینimas. Privilegijuotų nužudymų, kaip ir bet kurio kito nužudymo padariniai yra kito žmogaus mirtis.

Pati sąvoka “mirtis” yra apibrėžiama, kaip “organizmo gyvybės baigtis – negrįžtamas baltymų ir nukleino rūgščių apykaitos sutrikimas”⁵⁵ arba kaip “organizmo gyvybės baigtis, procesas, per kurį, išnykus svarbiausioms gyvybinėms funkcijoms – kvėpavimui ir kraujotakai, nutrūksta centrinės nervų sistemos funkcijos ir viso organizmo veikla.”⁵⁶, arba “mirtis – negrįžtama žmogaus organizmo, kaip visumos, žūtis.”⁵⁷ Taigi matome, kad mirtis yra suprantama kaip organizmo gyvybės baigtis, gyvenimo nutrūkimas.

Žmogaus gyvybės pabaiga nesukelia tiek daug diskusijų kaip žmogaus gyvybės pradžia. Tačiau vis dėlto, mes turime išsiaiškinti, nuo kada žmogus yra laikomas miręs, nes žmogui mirus jo gyvybės gynimas nebetenka prasmės, kadangi ji objektyviai neegzistuoja. Tačiau tai nereiškia, kad už kito žmogaus nužudymą kaltininkas neturi būti baudžiamas, kadangi jo nubaudimas yra ne kito žmogaus gyvybės gynimas, o atpildas jam už tai, kad jis atėmė kito žmogaus gyvybę t.y., jei tokios veikos kaltininkas nebūtų padaręs, kitas žmogus vis dar gyventų.

Pačiame baudžiamajame įstatyme nėra nurodomi kriterijai, kuriais remiantis yra konstatuojama, kad žmogus mirė. Mirties momento suvokimas ir nustatymas baudžiamosios, kaip ir bet kurios kitos teisės mokslo, yra perimtas iš medicinos ir biologijos mokslų. Medicinoje mirtis yra suprantama kaip kiekvieno organizmo fizinės būties galutinė fazė. Mirtis išstinka, kai sutrinka darni organizmo arba organizmo ir aplinkos apykaita (pvz., į žmogų šaunama, trenkiama kirviu ir pan.). Skiriami du jos etapai:

⁵⁵ Leonavičius J. Sociologijos žodynas.- Vilnius:Academia., 1993. P.131.

⁵⁶ Visuotinis enciklopedinis žinynas. -Vilnius:Gamta., 2005. P. 812.

⁵⁷ Lietuvos Respublikos žmogaus mirties registravimo ir kritinių būklių įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2002. Nr. IX- 836.

- Klinikinė mirtis. Ji ištinca nutrūkus svarbiausioms gyvybinėms funkcijoms: netenkama sąmonės, dingsta pulsas, nutrūksta kvėpavimas. Tačiau dauguma organų ir ląstelių dar būna gyvybingi, atsinaujina ir, laiku suteikus pagalbą (reanimavimas, reanimacija), organizmas atsigauna.
- Biologinė mirtis. Ląstelės nebeatsigauna, cheminiai procesai vyksta netvarkingai, ląstelės pradeda virškinti save ir irti.⁵⁸

Šios mirties stadijos atsispindi gyvybės pabaigos momentą reglamentuojančiuose teisės aktuose t.y., Lietuvos Respublikos Civiliniame kodekse⁵⁹(2.3 straipsnio 2 dalis) bei Lietuvos Respublikos žmogaus mirties registravimo ir kritinių būklių įstatymo pakeitimo įstatyme⁶⁰ (2 straipsnio 5 dalis). Šiuose teisės aktuose yra išskiriami du pagrindiniai mirties momento nustatymo kriterijai - kraujotakos ir kvėpavimo negrįžtamas nutrūkimas arba smegenų funkcijų visiškas negrįžtamas nutrūkimas.

Gyvybės pabaiga ilgą laiką buvo laikoma klinikinė mirtis, t.y., būseną, kai nefunkcionuoja širdis ir sustoja kvėpavimas. Tačiau vystantis medicinai dabartiniu metu medikai yra pajėgūs atgaivinti klinikinės mirties ištiktą žmogų, atnaujinti širdies darbą, palaikyti gyvybę dirbtine širdimi, pakeisti širdį ar kitus gyvybiškai svarbius organus. Žmogaus mirtis buvo pradėta laikyti procesu, išsitęsusi laike, kuris yra sąlygojamas atskirų žmogaus organizmo dalių (organų) irimo. Todėl gyvybės pabaiga yra laikoma antroji mirties stadija – biologinė mirtis., t.y., negrįžtama žmogaus organizmo kaip visumos žūtis.

Mūsų manymu, biologinę mirtį reikia sieti su žmogaus smegenų mirtimi, t.y., negrįžtama visų žmogaus galvos smegenų struktūrų veiklos baigtimi, nors kai kurie organai, ar jų sistemos vis dar gali veikti, kadangi, kaip jau buvo minėta, nutrūkusį kvėpavimą ar širdies veiklą dar galima atgaivinti, tuo tarpu žuvus smegenims, kadangi tai yra pats svarbiausias kūno organas, jo centras, net, jei kiti organai ir funkcionuoja, žmogaus gyvybė jau objektyviai nebeegzistuoja.

Vokiečių baudžiamosios teisės specialistas Wessels J. taip pat yra tokios nuomonės. Jis nurodo, kad “žmogaus gyvenimas, jis pats, kaip asmenybė išnyksta kartu su smegenų mirtimi, kuri pasireiškia kaip visiškas smegenų funkcijų sustojimas, kuris yra negrįžtamas praėjus 10 minučių nuo širdies veiklos sustojimo ir kvėpavimo nutrūkimo.”⁶¹

Taigi, sustojus širdžiai ir nutrūkus kvėpavimui, žmogaus smegenys dar apie 10 minučių funkcionuoja ir būtent šis laiko tarpas yra vadinamas klinikine mirtimi, jei per šias 10

⁵⁸ <http://lt.wikipedia.org/wiki/Mirtis>; prisijungimo laikas: 2006 06 14

⁵⁹ Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas//Valstybės žinios. 2000. Nr. 74 – 2262.

⁶⁰ Lietuvos Respublikos žmogaus mirties registravimo ir kritinių būklių įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2002. Nr. IX- 836.

⁶¹ Wessels J. Strafrecht Besondere Teil/1. Straftaten gegen Persönlichkeits – und Gemeinschaftswerte.- Heidelberg: C.F. Müller juristischer Verlag., 1994. P. 4 – 5.

minučių žmogaus kvėpavimas ir širdies veikla nėra atnaujinami, žmogų ištinca biologinė – smegenų mirtis.

Vadinasi, trumpai apibendrinant galima teigti, kad privilegijuotų nužudymų veika gali pasireikšti fiziniu smurtiniu poveikiu, bei abiem savo formom – veikimu ir neveikimu naujagimio nužudymo atveju ir tik veikimu nužudymo labai susijaudinus atveju. Dėl to, kad kaltininkui gali nepavykti realizuoti vienos iš šių nusikalstamų veikų objektyviųjų požymių, kaltininko veika gali būti kvalifikuojama kaip pasikėsinimas nužudyti labai susijaudinus arba nužudyti naujagimį. Dėl ypatingos kaltininko emocinės būklės šiose nusikalstamosiose veikose rengimosi stadija negalima. Su pavojinga ir priešinga teisei veika yra glaudžiai susijęs kitas pagrindinis objektyvusis požymis – pavojingi padariniai, t.y., žmogaus mirtis, kuri jį ištinca žuvus smegenims.

2.3. Privilegiuotų nužudymų subjektas: bendrininkavimo problema

Teisinėje literatūroje autoriai, rašydami apie privilegiuotus nužudymus, šių nusikalstamų veikų subjektui ir bendrininkavimo institutui neskiria praktiškai jokio dėmesio. Tačiau, mūsų manymu, aptarti privilegiuotų nužudymų subjektą bei bendrininkavimo darant juos galimybę reikia, kadangi subjektas, o ypač su juo susijęs bendrininkavimo institutas vis dėlto sukelia tam tikras problemas.

Tradiciškai bet kurios nusikalstamos veikos subjektas yra asmuo, padaręs tą konkrečią nusikalstamą veiką ir sulaukęs baudžiamojo įstatymo numatyto amžiaus.

Remdamiesi Lietuvos Baudžiamojo Kodekso 13 straipsnio 1 ir 2 dalimis, darome išvadą, kad už nužudymą labai susijaudinus ir už naujagimio nužudymą atsako asmuo, sulaukęs 16 metų amžiaus. Dėl to problemos gali kilti tik tuo atveju, kai nežinomas nusikalstamos veikos subjekto amžius. Tačiau, mes manome, kad, šiuo atveju, mums reikia atkreipti dėmesį į kitą dalyką. Iš Baudžiamojo Kodekso 131 straipsnio (naujagimio nužudymas) dispozicijos išplaukia, kad šios nusikalstamos veikos subjektas gali būti tik naujagimį nužudžiusi jo motina. Taigi šiuo atveju mes susiduriame su specialiuoju nusikalstamos veikos subjektu. “ Specialusis subjektas – tai asmuo, kuris be bendrų subjekto požymių, pasižymi ir atitinkamais papildomais specifiniais požymiais, kurie atspindi baudžiamojo įstatymo normos dispozicijoje <...>, yra konkrečiai joje nurodomi arba nurodomi nėra, tačiau juos galima suvokti panaudojant sisteminį, loginį ir gramatinį tos normos aiškinimo būdus.”⁶²

Specialaus subjekto požymiai yra “fakultatyvūs objektyvieji nusikalstamos veikos požymiai, <...> iš esmės apibūdina tam tikrus kaltininko asmenybės bruožus. Tačiau kai kuriais atvejais atskiri kaltininko asmenybės bruožai turi įtakos ne tik paties asmens pavojingumui, bet ir gali daryti įtaką nusikalstamos veikos pavojingumui.”⁶³ Šiuo nurodytu atveju fakultatyvieji specialaus subjekto požymiai tampa pagrindiniais ir nenustačius jų pagal specialių subjekto požymių reikalaujančią normą, padarytos kaltininko veikos pagal tą normą kvalifikuoti negalima.

Remiantis aukščiau išdėstytu, galime padaryti išvadą, kad minėtos nusikalstamos veikos (naujagimio nužudymas) subjektas – naujagimio motina pasižymi atitinkamais specifiniais požymiais. Mūsų manymu, motinos, kaip subjekto specifiškumą nulemia tai, kad atitinkamoje situacijoje, t.y., kai motina nužudo savo naujagimį, ši jos poelgį nulemia gimdymo sukelta būklė, dėl kurios ji negali visiškai suprasti ir valdyti savo veiksmų, dėl to pati nusikalstama veika nėra tokia pavojinga kaip iš anksto ruoštas ir planuotas nusikaltimas, be to, ši priežastis nulemia ir pačios kaltininkės baudžiamosios atsakomybės palengvinimą. Be abejo, joks kitas asmuo, atimdamas

⁶² Здравовислов Б.В. Уголовное право РФ. Общая часть.- Москва:Юрист, 1999. Р. 205, 207.

⁶³ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga.- Vilnius:Justitia., 2006, P. 131.

gyvybę naujagimiui negali būti įtakojamas gimdymo sukeltos būklės. Būtent tai ir lemia naujagimio motino, kaip specialaus subjekto, išskyrimą.

Tačiau reikia pastebėti, kad dažnai nusikalstamą veiką (taip pat ir naujagimio nužudymą) padaro ne vienas, o keli asmenys. Tokiu atveju reikia kalbėti apie bendrininkavimo institutą. Teismų praktikoje yra susiklostęs požiūris, kad “nužudymas (manytina, kad ir privilegijuotas) yra padarytas bendrininkaujant, kai darant šį nusikaltimą tyčia bendrai dalyvauja du ar daugiau tarpusavyje susitarusių nusikaltimo subjektais galinčių būti asmenų.”⁶⁴

Lietuvos baudžiamosios teisės specialistas A. Pėstininkas⁶⁵ nurodo, kad naujagimio nužudymo bendrininkai dažniausiai būna bendravykdytojai, t.y., nužudo naujagimį motinai sutinkant ir prašant. Be abejo, jei motina nežino apie ketinimą nužudyti naujagimį ar jo nužudymą, ji nebus traukiama baudžiamojon atsakomybėn.

Taip pat manytina, kad šios nusikalstamos veikos bendrininkai gali atlikti kurstytojų vaidmenį, pvz., sutuoktinis ar kiti asmenys paskatina motiną padaryti šią nusikalstamą veiką. Tačiau, mūsų nuomone, šiuo atveju, reikia atkreipti dėmesį į du dalykus. Visų pirma, reikia nustatyti, kada įvyko pats kurstymas padaryti šią veiką – ar dar moteriai besilaukiant, ar tada, kai ji jau pagimdė kūdikį. Tuo atveju, jei kurstymas ar susitarimas vyko moteriai dar besilaukiant, tai tiek motina, tiek ir kitas asmuo atsakys pagal Baudžiamojo Kodekso 129 straipsnio 2 dalies 1 punktą ir 3 punktą (motina), 129 straipsnio 2 dalies 1 punktą (jei tai pašalinis asmuo) arba 129 straipsnio 2 dalies 1 punktą ir 3 punktą (jei tai kūdikio tėvas).

Jei kurstymas ar susitarimas buvo padarytas jau po gimdymo, tuomet motina galėtų atsakyti pagal Baudžiamojo Kodekso 131 straipsnį, jos bendrininkas pagal 129 straipsnio 2 dalies atitinkamus punktus. Tačiau pastaruoju atveju reikia turėti omenyje dar vieną dalyką – reikia nustatyti, ar tokius motinos veiksmus nulėmė dėl gimdymo atsiradusi būklė. Nes akivaizdu, kad anaipol ne kiekvieną kartą gimdymas gali sukelti tokią motinos būklę. Vadinasi, tik tokiu atveju, kai motina nužudys naujagimį dėl minėtos būklės, jos veika bus kvalifikuojama pagal 131 straipsnį, visais kitais atvejais – pagal 129 straipsnio 2 dalies 1 punktą ir 3 punktą. Reikia aptarti ir dar vieną sąlygą – kurstymas jokiū būdu negali pasireikšti skatinant motiną pasirengti ir tada nužudyti savo naujagimį. Tačiau mūsų nuomone, pats kurstymo procesas gali išsitęsti laike ir susidėti iš tam tikrų pasikartojančių atvejų, t.y., kai gimdymo nulemtoj būklėj esanti motina yra nuolat kurstoma atimti naujagimiui gyvybę, po kurio laiko tai ir padaro.

Apie bendrininkavimo galimybę kito privilegijuoto nužudymo – nužudymo labai susijaudinus atveju – baudžiamosios teisės specialistai neužsimena. Teismų praktikoje taip pat neteko sutikti tokių bylų. Tačiau manome, kad kelių asmenų dalyvavimas nužudymo labai

⁶⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. Birželio mėn. 18 d. nutarimo Nr. 46 “Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose” 1.2 punktas.// Teismų praktika. LAT biuleteinis. 2004. Nr.21. P. 208.

⁶⁵ Pėstininkas A. Nusikaltimai asmeniui.- Vilnius:Mintis, 1984 . P. 36.

susijaudinus atveju yra galimas. Bet šiuo atveju bendrininkai gali atlikti tik bendravykdytojų vaidmenį. Tačiau vėlgi reikia pastebėti, kad bendrininkų susitarimas negali būti išankstinis, kadangi veikos padarymą vėlgi nulemia staiga kilusi kaltininko didelio susijaudinimo būklė, kuri atsirado dėl pačio nukentėjusiojo kaltės. Be to, įstatymų leidėjas pabrėžia itin trumpą laiko tarpą tarp būklės atsiradimo ir veikos padarymo, dėl to kurstymas ar padėjimas šios nusikalstamos veikos padarymo atveju nėra įmanomas. Kita problema yra ta, pagal kokį baudžiamojo įstatymo straipsnį turėtų būti kvalifikuojama šios veikos kaltininko bendrininko veika. Išeinant iš Baudžiamojo Kodekso 130 straipsnio dispozicijos, galima daryti išvadą, kad pagal šią normą gali būti kvalifikuojama veika tokio asmens, kuris ją darydamas buvo labai susijaudinęs. Mūsų manymu, visų bendrininkų veiką bus galima kvalifikuoti pagal Baudžiamojo Kodekso 130 straipsnį tik tuo atveju, kai jie bus ne tik bendravykdytojai, bet ir visi veiks didelio susijaudinimo būklėje.

Taigi trumpai apibendrinant galima teigti, kad privilegijuotų nužudymų atveju bendrininkavimas yra galimas. Naujagimio nužudymo atveju bendrininkai gali atlikti kurstytojų ir bendravykdytojų vaidmenį, nužudymo labai susijaudinus atveju – tik bendravykdytojų vaidmenį.

2.4. Aplinkybės, leidžiančios pripažinti nužudymą labai susijaudinus, privilegijuotu

Iki šiol mes nagrinėjome pagrindinius objektyviusius privilegijuotų nužudymų (tiek ir nužudymo labai susijaudinus, tiek ir naujagimio nužudymo) požymius. Šių požymių turinys abiejose privilegijuotų nužudymų rūšyse beveik nesiskiria, tačiau taip pat reikia pastebėti, kad vien tik pagrindinių objektyviųjų požymių buvimas ir jų analizavimas dar neleidžia atskirti privilegijuotų nužudymų nuo bet kurio kito nužudymo, kadangi tokie požymiai kaip objektas, pavojinga ir priešinga teisei veika, pavojingi padariniai yra būdingi bet kuriam nužudymui. Šie požymiai tik patvirtina, kad privilegijuoti nužudymai yra nusikalstamos veikos, tačiau nepaaiškina, kodėl šios nusikalstamos veikos yra privilegijuotos, išskirtinės, t.y., kodėl už jų padarymą yra baudžiama švelniau nei už paprasto nužudymo padarymą. Atsakymą į šį klausimą mes galime gauti tik analizuodami objektyviusius fakultatyviusius privilegijuotų nužudymų požymius (nužudymo labai susijaudinus atveju), taip pat atsakyti į šį klausimą mums leidžia privilegijuotų nužudymų subjektyviųjų požymių analizė (pastarieji požymiai bus analizuojami šiek tiek vėliau).

Mes manome, kad būtent fakultatyvieji objektyvieji nužudymo labai susijaudinus požymiai tam tikra dalimi leidžia mums išsiaiškinti, kodėl ši veika yra privilegijuota.

2.4.1. Nukentėjusiojo realizuoti neteisėti veiksmai, jų turinys

Mūsų nuomone, šios normos centras, pagrindinė ašis yra paties nukentėjusiojo elgesys, kuris ir išprovokuoja kaltininko veiksmus, kurių padariniai yra paties nukentėjusiojo mirtis. Analizuojant šią normą galima pastebėti rato veikimo principą, t.y., nukentėjusiojo atlikti veiksmai daro poveikį kaltininkui dėl ko kaltininkas atlieka tam tikrus nukentėjusio atžvilgiu, taigi nukentėjusysis yra tas centras, ties kuriuo prasideda ir baigiasi situacija, jis pats sukelia kaltininko veiksmus, dėl kurių pats ir nukenčia.

Iš Baudžiamojo Kodekso 130 straipsnio dispozicijos išplaukia, kad tokie provokuojantys nukentėjusiojo veiksmai gali būti dvejopi, t.y., nukentėjusysis kaltininko ar jam artimo asmens atžvilgiu pats atlieka tam tikrus neteisėtus veiksmus arba itin įžeidžia kaltininką arba jam artimą asmenį.

Akivaizdu, kad šios normos turinys nėra tiksliai išaiškintas, todėl manytina, kad tiek baudžiamąją bylą tiriantys pareigūnai, tiek ir teismas turi daug laisvės vertindami, kokie nukentėjusiojo veiksmai yra pagrindas kvalifikuoti kaltininko veika pagal šią normą. Todėl, mūsų manymu, yra itin svarbu pabandyti atskleisti šių aplinkybių turinį.

Akivaizdu, kad nukentėjusiojo realizuoti neteisėti veiksmai iš esmės yra kažkokie priešingi teisei. Baudžiamosios teisės teorijoje yra sutariama dėl to, kas turėtų būti, šiuo atveju, laikoma

neteisėtais veiksmais.

Lietuvos baudžiamosios teisės specialistas Nocius J.⁶⁶ nurodo, kad nukentėjusiojo realizuoti neteisėti veiksmai gali būti suprantami kaip smurtas – fizinis ir psichinis – mušimas, sužalojimai, grasinimai panaudoti fizinį smurtą prieš kaltininką ar jam artimą asmenį, taip pat turto sunaikinimas, sugadinimas, turto prievartavimas, savavaldžiavimas, laisvės atėmimas, taip pat ir veikos dėl neatsargumo, pvz., neatsargus turto sunaikinimas ar sugadinimas ir kt. A.Klimka nurodo, kad „neteisėti veiksmai – priešingas įstatymams smurtas pasireiškia kėsinimusi į gyvybę, kūno sužalojimu (dabar – sveikatos sutrikdymas), smūgių sudavimu, laisvės atėmimu ir pan.“⁶⁷ Šią poziciją galima papildyti remiantis rusų baudžiamosios teisės specialistės E.Sidorenko nuomone. Ji nurodo, kad fizinis smurtas turi būti netikėtas, toks, kuris sukelia aštrų ir kankinantį skausmą. Smurtas turi taip paveikti aukos – būsimo kaltininko – psichiką, kad sukeltų afekto būklę (apie afekto būklę netrukus pakalbėsime plačiau). Smurtas gali būti ir psichinis, kuris pasireiškia kaip grasinimas fiziniu smurtu ar taip pat ir sunaikinti ar sugadinti turtą.⁶⁸ Jovaiša K. prie jau minėtų neteisėtų nukentėjusiojo veiksmų dar priskiria šmeižtą, piktnaudžiavimą tarnybą, tarnybos įgaliojimų viršijimą.⁶⁹ Teismų praktikoje yra nurodoma, kad neteisėti veiksmai - „tai bet koks prieš kaltininką ar jo artimą asmenį nukreiptas priešingas teisei nukentėjusiojo elgesys, kuris gali reikštis kėsinimusi į asmens gyvybę, sveikatą, turtą (tyčia ar dėl neatsargumo), smūgiu sudavimu, kakinimu, laisvės atėmimu ir pan., taip pat psichiniu poveikiu – grasinimu panaudoti smurtą, tyčiojimusi, šantažu ir kitaip.“⁷⁰

Taigi, mūsų nuomone, remiantis šiomis autorių pozicijomis bei teismų praktika, galima teigti, kad nukentėjusiojo realizuoti neteisėti veiksmai, yra tokie veiksmai, kurie pažeidžia teisės normas. Teismų praktikoje taip pat yra formuluojama tokia nuomonė. Vis dėlto Lietuvos teismų praktikoje mums nepavyko rasti nukentėjusiojo neteisėtus veiksmus iliustruojančios bylos. Tačiau kaip pavyzdį galima pateikti mūsų jau minėtą Vokietijos žemės teismo nagrinėtą bylą.

Kaltinamasis X buvo nuteistas už nužudymą labai susijaudinus (Vokietijos Baudžiamojo kodekso §213) dėl to, kad peiliu nužudė savo žmoną, kuri spyrė jam į tarpkojį ir padarė jam kūno sužalojimą (sveikatos sutrikdymą). Be to, X žmona jau anksčiau buvo tokiu pat būdu sužalojusi kaltinamąjį. Dėl to jam reikėjo kreiptis į gydytojus ir daryti operaciją.⁷¹

Taigi būtent kaltinamajam padarytas sužalojimas atitinka visus aukščiau minėtus smurtui, kaip neteisėtam veiksmui, taikomus kriterijus, t.y., nukentėjusiosios panaudotas smurtas taip

⁶⁶ Nocius J. Nusikaltimai asmeniui. -Vilnius:VU, 1998. P. 26.

⁶⁷ Klimka A. Baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus žmogaus gyvybei ir sveikatai. -Vilnius:Mintis, 1964. P.15.

⁶⁸ Сидоренко Е. Особенности уголовной ответственности за преступления, совершенные в состоянии аффекта// Уголовное право.2003. Но.3. С.63.

⁶⁹ Jovaiša K. Baudžiamųjų įstatymų komentaras.// Teisės problemos. 1997. Nr. 2. P. 32.

⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. Birželio mėn. 18 d. nutarimo Nr. 46 “Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose” 1.2 punktas.// Teismų praktika. LAT biuleteinis. 2004. Nr.21. P.221.

⁷¹ <http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNstZ%2F1994%Fcont%2FNstZ%2E1994%2E526%2E1%2Ehtm&ha=GO> ; prisijungimo laikas: 2006 06 03

paveikė kaltinamojo psichiką, kad kilo afekto būklė, kurios įtakojamas jis ir nužudė savo žmoną. Šiuo atveju yra tikrai akivaizdu, kad nukentėjusios veiksmai buvo neteisėti ir priešingi teisei ir jų padarymas išprovokavo tokią kaltininko reakciją.

Tačiau turint omenyje, kad neteisėtumas yra gana plati sąvoka, kartu gali iškilti klausimas, ar bet kurie nukentėjusiojo padaryti teisės pažeidimai, kurie, be abejo, visada bus neteisėti, dėl kurių kaltininkas nužudo nukentėjusį gali būti pagrindas kvalifikuoti jo veiksmus pagal Baudžiamojo Kodekso 130 straipsnį. Iš aukščiau minėtų nuomonių ir teismų praktikoje suformuoto požiūrio išplaukia išvada, jog neteisėti veiksmai yra bet koks teisės pažeidimas (remiantis minėtu Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimu – tai ne tik nusikalstamos veikos, bet ir administracinės teisės pažeidimai). Manytina, kad šie, priešingi teisei – neteisėti veiksmai negali būti suprantami kaip administracinės teisės pažeidimai, kadangi akivaizdu, kad ne kiekvienas teisės pažeidimas bus laikomas neteisėtu Baudžiamojo Kodekso 130 straipsnio reikalaujamų nukentėjusiojo veiksmų neteisėtumo prasme. Mūsų manymu, tokiais veiksmais reikėtų laikyti tik Baudžiamojo kodekso normų pažeidimus, kadangi baudžiamasis įstatymas, kaip žinia, draudžia tik pačias pavojingiausias veikas, kuriomis yra padaroma žala pačioms svarbiausioms kiekvieno žmogaus ir apskritai visos visuomenės ir valstybės vertybėms. Tačiau, manytina, kad net ir šiuo atveju reikia pabrėžti, kad net ir Baudžiamojo Kodekso normos pažeidimas dar nereiškia, kad nukentėjusysis realizavo tokius neteisėtus veiksmus, kurie suteikia kaltininkui privilegiją. Manome, kad tokie neteisėti veiksmai turi daryti didelę ir žymią žalą pagrindinėms ir visų visuomenės narių pripažįstamoms vertybėms, nes pvz., kažkokio, kad ir labai materialia prasme brangaus daikto pagrobimas, sunaikinimas ar sugadinimas negali būti vertas kito žmogaus gyvybės. Manome, kad pagrindinis kriterijus, galintis atskleisti tokiais veiksmais padaromos žalos dydį, yra paties neteisėto veiksmo, kurio turinį sudaro tam tikra nusikalstama veika pavojingumas, kurį, kaip jau minėta, apibūdina du kriterijai – pavojingumo pobūdis ir pavojingumo laipsnis, t.y., į kuo svarbesnę vertybę yra kėsiamasi ir kuo didesnė žala yra padaroma, tuo labiau mes galime būti tikri, kad nukentėjusysis atliko tam tikrus neteisėtus veiksmus, dėl kurių pats ir nukentėjo. Tačiau vėlgi, manome, kad tai negali būti absoliutus nukentėjusiojo veiksmų neteisėtumo vertinimo kriterijus, kadangi konkretus asmuo savo konkrečiai vertybei padarytą žalą gali vertinti skirtingai.

Vadinasi, trumpai apibendrinant, kas tai yra nukentėjusiojo realizuoti neteisėti veiksmai, galime teigti, kad tai yra teisinė kategorija, kurios esmę padeda atskleisti pačių veiksmų pavojingumas, tačiau tai nėra absoliutus vertinimo kriterijus ir kiekvieną kartą sprendžiant, ar tokie veiksmai yra neteisėti, reikia atsižvelgti į konkrečią susiklosčiusią situaciją.

2.4.2. Itin įžeidžiančio poelgio samprata

Iš Baudžiamojo Kodekso 130 straipsnio dispozicijos išplaukia, kad nukentėjusysis gali sukelti afektinę kaltininko būklę alternatyviais veiksmais, t.y., ne tik jo atžvilgiu atlikdamas neteisėtus veiksmus, tačiau ir itin įžeisdamas būsimą kaltininką.

Dėl to, kas tai yra itin įžeidžiantis poelgis, yra diskutuojama daugiau nei dėl to, kas tai yra nukentėjusiojo atlikti neteisėti veiksmai. Nukentėjusiojo padarytas itin įžeidžiantis poelgis yra vertinamojo pobūdžio kategorija, todėl baudžiamosios teisės doktrinoje yra pateikiama daug nuomonių apie tai, kas tai yra itin įžeidžiantis poelgis.

Vokietijos baudžiamosios teisės specialistas A. Eser nurodo, kad itin įžeidžiantis poelgis (pagal VFR BK – sunkus įžeidimas) pats savaime nėra teisinė kategorija.⁷² Mes pritariame šiai nuomonei, kadangi itin įžeidžiantis poelgis pats savaime yra nusistovėjusių visuomenėje ir daugumai jos narių priimtinių moralės normų pažeidimas. Tam tikrais atvejais itin įžeidžiantis poelgis kartu gali būti ir neteisėtas veiksmas pvz., šmeižimas (BK 154 str.) arba įžeidimas (BK 155 str.). Tačiau manome, kad šmeižimas ar įžeidimas ne visada būtinai turi atitikti itin įžeidžiančio poelgio turinį (itin įžeidžiantis poelgis nėra BK 154 straipsnyje ar BK 155 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos sudėties požymis) todėl tokiais atvejais, jei minėtos nukentėjusiojo veikos sukelia kaltininko afekto būklę, turėtų būti laikomos neteisėtais veiksmais. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad nukentėjusysis atlikti neteisėtus veiksmus arba itin įžeisti gali ne tik patį kaltinamąjį, bet ir jam artimą asmenį. Artimo asmens sąvokos išaiškinimą galime rasti teismų praktikoje⁷³, kur nurodoma, kad kaltininkui artimas asmuo yra ne tik jo šeimos nariai ar artimieji giminaičiai, bet ir kaimynai, draugai, ar kiti asmenys, su kuriais kaltinamąjį sieja glaudūs ryšiai. Šių ryšių pobūdis turi būti toks, kad leistų spręsti, kad atitinkami nukentėjusiojo veiksmai galėjo sukelti kaltinamajam, didelio susijaudinimo būklę. Mes pritariame šiai nuostatai, nes dažnai žmogaus jausmai ne tik savo artimiesiems, bet ir draugams bei kitiems asmenims yra labai stiprūs ir pašalinio asmens itin įžeidžiantis poelgis, kuris yra nukreiptas į kaltininko draugą, gali patį kaltininką labai stipriai sujaudinti.

Kalbant apie patį itin įžeidžiantį poelgį, nesvarbu, ar jis nukreiptas į patį kaltininką, ar į jam artimus asmenis, reikia pastebėti, kad literatūroje yra pasitaikę atvejų, kai yra bandoma apibrėžti, kas tai yra itin įžeidžiantis poelgis, pvz., Lietuvos baudžiamosios teisės specialistas A. Jovaiša nurodo, kad “ sunkus įžeidimas (dabar – itin įžeidžiantis poelgis) – tai priešingas moralės ir dorovės normoms, šiurkštus nukentėjusiojo garbės arba orumo žeminimas, kuris, priklausomai nuo

⁷² <http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F1984%2Fcont%2FNStZ%2E1984%2E49%2E1%2Ehtm&catalog=e:IndexDTBeckOnlineENTS&docid=265178&words=&docURL=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F1984%2Fcont%2FNStZ%2E1984%2E49%2E1%2Ehtm&CiUserParam3=verweis.asp&Stemming>, prisijungimo laikas: 2006 06 12

⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. Birželio mėn. 18 d. nutarimo Nr. 46 “ Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose” 1.2 punktas.// Teismų praktika. LAT biuletenis. 2004. Nr.21. P.221.

aplinkybių, pagrįstai gali sukelti didelį susijaudinimą”.⁷⁴ Arba “tai yra kai neprideramu elgesiu (žodžiais, gestais, veiksmais) šiurkščiai pažeidžiamas kito žmogaus orumas”⁷⁵ arba – “ ypatingai grubus žmogaus žeminimas, kurį galima laikyti pakankama priežastimi, kad kaltininkui atsirastų afekto būklė.”⁷⁶

Iš A. Jovaišos pateikto apibrėžimo išplaukia, kad tai yra nukentėjusiojo garbės ir orumo įžeidimas, tačiau iš Baudžiamojo Kodekso 130 straipsnio dispozicijos išplaukia, kad nukentėjusysis yra tas, kuris padarė tam tikrus veiksmus, dėl kurių pats ir nukentėjo (išprovokavo kaltininko veiką). Kiti pateiktieji apibrėžimai yra gana abstraktūs. Iš jų išplaukia tai, kad itin įžeidžiantis poelgis turi tokius požymius, kaip moralės normų pažeidimas bei to pažeidimo sąlygota kaltininko ypatinga emocinė būklė, tačiau išsamiau itin įžeidžiančio poelgio turinys nėra atskleidžiamas. Teismų praktikoje⁷⁷ yra akcentuojami tokie šios aplinkybės požymiai, kaip nukentėjusiojo tyčinis veismų pobūdis, prieštaravimas moralei ir dorovei, nukentėjusiojo veiksmai taip pažeidžia kaltininko orumą ir garbę, kad jis labai susijaudina ir to įtakojamas padaro nusikalstamą veiką.

Vokiečių baudžiamosios teisės specialistas H. Schneider⁷⁸ taip pat nurodo, kad itin įžeidžiantis poelgis yra nukentėjusiojo padarytas tyčinis veiksmas, kuris kaip toks suprantamas ir objektyviai, ir kaltininko, ir pats nukentėjusysis tai irgi suvokia. Taigi matome, kad šiuo atveju yra akcentuojami du pagrindiniai kriterijai, kuriais remiantis yra bandoma atsakyti į klausimą, kas tai yra itin įžeidžiantis poelgis – objektyvusis ir subjektyvusis.

Jau minėti autoriai⁷⁹ bei teismų praktika⁸⁰ labiau akcentuoja subjektyvųjį kriterijų, t.y., svarbiausia yra paties kaltinamojo būseną, dėl atitinkamo, jo atžvilgiu nukreipto pažeminimo – kaip būsimasis kaltininkas pats suvokė tą nukentėjusiojo poelgį, ar tai jį labai įžeidė ir dėl to jis labai susijaudino.

Tačiau, mūsų manymu, vertinti veiką, kurią padarė kaltininkas dėl to, kad nukentėjusysis jį labai įžeidė, nepakanka vien to, ką jautė kaltininkas. Todėl mūsų nagrinėjamą situaciją reikia vertinti per objektyviojo ir subjektyviojo kriterijų santykį. Jau pats žodelis “itin” parodo, kad nukentėjusiojo poelgis turėjo būti ypatingai prieštaraujantis moralės ir dorovės normoms, tačiau šias

⁷⁴ Jovaiša K. Baudžiamųjų įstatymų komentaras.// Teisės problemos. 1997. Nr. 2, P. 32

⁷⁵ Klimka A. Baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus žmogaus gyvybei ir sveikatai. -Vilnius:Mintis, 1964. P.15

⁷⁶ Курс уголовного права.Учебник для вузов.Особенная часть.- Москва:Юрист, 2002. С.137.

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. Birželio mėn. 18 d. nutarimo Nr. 46 “ Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose” 1.2 punktas.// Teismų praktika. LAT biuletenis. 2004. Nr.21. P.221.

⁷⁸ [http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNstZ%2F2001%2Fcont%2FNstZ%2E2001%2E455%2E1%2Ehtm&catalog=e:\IndexDT\BeckOnlineENTS&docid=272542&words=&docURL=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNstZ%2F2001%2Fcont%2FNstZ%2E2001%2E455%2E1%2Ehtm&CiUserParam3=verweis.asp&Stemming=;](http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNstZ%2F2001%2Fcont%2FNstZ%2E2001%2E455%2E1%2Ehtm&catalog=e:\IndexDT\BeckOnlineENTS&docid=272542&words=&docURL=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNstZ%2F2001%2Fcont%2FNstZ%2E2001%2E455%2E1%2Ehtm&CiUserParam3=verweis.asp&Stemming=) prisijungimo laikas: 2006 06 12

⁷⁹ Jovaiša K. Baudžiamųjų įstatymų komentaras.// Teisės problemos. 1997. Nr. 2. P. 32;

Klimka A. Baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus žmogaus gyvybei ir sveikatai.- Vilnius:Mintis, 1964. P.15.

⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. Birželio mėn. 18 d. nutarimo Nr. 46 “ Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose” 1.2 punktas.// Teismų praktika. LAT biuletenis. 2004. Nr.21. P.221.

normas kūrė ir jomis naudojasi ne tik kaltininkas, bet ir visa ta visuomenė ir aplinka, kurioje jis gyvena. Vadinasi, visų pirma, reikia atsižvelgti į objektyvųjį kriterijų, t.y., kaip tokį nukentėjusiojo poelgį vertintų visuomenė. Ir tai yra savaimė suprantama, kadangi žmonės yra skirtingo charakterio ir tai, kas vienam gali atrodyti itin didelis įžeidimas, kitam tai gali būti įprasta gyvenimo situacija. Subjektyvusis kriterijus yra tik paties kaltininko požiūris, kuris kartais gali būti perdėtas, kadangi subjektyvusis kriterijus pasireiškia kaip kaltininko jausmai, kurie nebūtinai yra adekvatūs susiklosčiusiai situacijai. Manytina, kad, jei nužudymo situacija būtų vertinama tik atsižvelgiant į paties kaltininko susijaudinimo laipsnį, tai daugybė nužudymų, ypač esant pvz., girtų žmonių konfliktui, turėtų būti kvalifikuojami pagal Baudžiamojo Kodekso 130 straipsnį. Šiai nuomonei pritaria ir rusų baudžiamosios teisės specialistė E.Sidorenko, kuri nurodo, kad „tik tam tikra priežastis gali sukelti (išprovokuoti tam tikrą veikimą).“⁸¹

Jau minėtas vokiečių baudžiamosios teisės specialistas H. Schneider⁸² nurodo, kad svarbu, kalbant apie objektyvųjį vertinimo kriterijų, yra atsižvelgti į pačią aplinką, iš kurios kilo kaltininkas ir nukentėjusysis. Gali būti, kad tarp jų yra susiklostę nuolatiniai įtempti santykiai ir objektyviai juos analizuojant atrodys, kad situacija, kurioje buvo nužudytas žmogus, tų žmonių santykių atžvilgiu buvo įprasta, ir kaltininkas negalėjo pakliūti į afekto būklę. Tačiau, kaip šis vokiečių baudžiamosios teisės specialistas nurodo, „netgi ir šiuo atveju nužudymą galima laikyti mažiau pavojingu.“⁸³ (laikyti, kad buvo padarytas nužudymas labai susijaudinus). Iš kitos pusės, manome, kad yra akivaizdu, kad, tuo atveju, kai auka yra psichiškai nesveika ir būsenai pablogėjus nuolat taip elgiasi su būsimu kaltininku, kaltininko padaryto nužudymo negalima kvalifikuoti pagal Baudžiamojo Kodekso 130 straipsnį, kadangi toks nukentėjusysis negali kontroliuoti ir suvokti savo veiksmų.

Kalbant toliau apie itin įžeidžiantį poelgį dar reiktų atkreipti dėmesį į santuokinės neištikimybės ar partnerystės neištikimybės atvejus. Manome, kad asmens siekis palikti savo sutuoktinį (partnerį) ar atsisakymas su juo turėti intymių santykių, jokių būdu negali būti traktuojamas kaip itin įžeidžiantis poelgis. H. Schneider taip pat dar nurodo, kad „situacija, kai vienas iš partnerių pokalbio metu pasako, jog jis yra neištikimas, niekada negalės būti vertinama kaip kaltininko provokacija, t.y., kaip sunkus įžeidimas (itin įžeidžiantis poelgis).“⁸⁴ Mūsų manymu, toks nukentėjusiojo elgesys negali būti laikomas itin įžeidžiančiu poelgiu, kadangi jis nereiškia savo partnerio aiškaus, ryškaus garbės ir orumo žeminimo.

⁸¹ Сидоренко Е. Особенности уголовной ответственности за преступления, совершенные в состоянии аффекта// Уголовное право.2003. Но.3. С.63.

⁸²[http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F2001%2Fcont%2FNStZ%2E2001%2E455%2E1%2Ehtm&catalog=e:\IndexDT\BeckOnlineENTS&docid=272542&words=&docURL=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F2001%2Fcont%2FNStZ%2E2001%2E455%2E1%2Ehtm&CiUserParam3=verweis.asp&Stemming=;](http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F2001%2Fcont%2FNStZ%2E2001%2E455%2E1%2Ehtm&catalog=e:\IndexDT\BeckOnlineENTS&docid=272542&words=&docURL=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F2001%2Fcont%2FNStZ%2E2001%2E455%2E1%2Ehtm&CiUserParam3=verweis.asp&Stemming=)

prisijungimo laikas: 2006 06 12

⁸³ ten pat

⁸⁴ ten pat

Vokietijos Saarbrücken Žemės teismas nuteisė kaltinamąjį pagal Vokietijos Baudžiamojo kodekso §212 (paprastas nužudymas) už tai, kad jis nužudė savo draugę. Nukentėjusioji prieš dieną iki veikos pareiškė kaltinamajam, kad jis turįs išsikelti iš jos buto, kadangi ji jį paliekanti. Kaltinamasis teigė, kad dėl to labai įsižeidė, tačiau iš nukentėjusiosios buto išėjo. Kitą vakarą jis atėjo pas nukentėjusiąją pasiimti daiktų. Po to kaltininkas atsisėdo ir ėmė žiūrėti televizorių. Tai pamačiusi nukentėjusioji, paklausė jo, kas jis čia veikia. Kaip nurodo kaltinamasis, tai buvo paskutinis lašas. Jis teigė labai įsižeidęs dėl tokio nukentėjusios moters elgesio. Po šio jos klausimo jis nebegalėjo suvaldyti savo jausmų ir ją pasmaugė. Teismas atmetė jo apeliaciją dėl reikalavimo perkvalifikuoti veiką iš Vokietijos Baudžiamojo kodekso §212 į §213. Teismas nurodė, kad toks moters elgesys negalėjo būti laikomas dideliu įžeidimu (itin įžeidžiančiu poelgiu), kadangi nukentėjusioji nei buvo jam neištikima, nei tokį galimą faktą nuo jo slėpė. Jos noras palikti kaltininką neprieštarauja moralės normoms ir šiuolaikinėje visuomenėje yra įprastas elgesys. Nukentėjusioji turėjo teisę pati pasirinkti su kuo ji norinti gyventi.⁸⁵

Taigi remiantis pateiktu pavyzdžiu galima teigti, kad anaipol ne bet kuris nukentėjusiojo (partnerio ar sutuoktinio) elgesys, susijęs su santuokinės ar partnerystės ištikimybės klausimu, yra itin įžeidžiantis ir jam esant kaltininko veika bus kvalifikuojama kaip nužudymas labai susijaudinus.

Tačiau kitas atvejis yra tada, kai nukentėjusysis ciniškai kalba apie kaltininko seksualinę potenciją arba jam išūliai pristato savo meilužį. Remiantis Rusijos baudžiamosios teisės specialistu Borodin V.B.⁸⁶ galima papildyti šią poziciją. Minėtas autorius nurodo, kad tuo atveju, jei kaltininkas aptinka savo partnerį (sutuoktinį) savo namuose su meilužiu intymiąją akimirka, tuo atveju, toks aukos elgesys yra laikomas itin įžeidžiančiu ir tokiu, dėl kurio kaltininkas gali labai susijaudinti ir jam gali atsirasti afektas. Mes pritariame šiai nuomonei, kadangi akivaizdu, kad minėti nukentėjusiojo veiksmai yra visiškai nemoralūs ir tokiu nukentėjusiojo elgesiu yra išreiškiama panieka kaltininkui. H.Schneider tai vadina “neištikimybinis akiplėšiškumas”, kuriam esant kaltininko veiką galima kvalifikuoti kaip mažiau pavojingą nužudymą (nužudymą labai susijaudinus).⁸⁷

Taigi trumpai apibendrinant galima teigti, kad norint apibrėžti ir įvertinti, kas tai yra itin įžeidžiantis poelgis, reikia vadovautis subjektyviuoju ir objektyviuoju kriterijais pirmenybę suteikiant objektyviajam kriterijui, t.y., yra taip, kaip atrodo daugumai, o ne vien kaltininkui. Taip pat ne kiekvienas nukentėjusiojo elgesio aspektas, kuris yra susijęs su partnerių intymiuoju gyvenimu, kad ir koks jis įžeidžiantis atrodytų kaltininkui objektyviai gali būti vertinamas kaip itin įžeidžiantis poelgis.

⁸⁵<http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F1983%2Fcont%2FNStZ%2E1983%2E554%2E1%2Ehtm&ha=G0>; prisijungimo laikas: 2006 06 20

⁸⁶ Borodin V.B. Преступление против жизни.- Санкт Петербург:Юрист, 2003. С.230.

⁸⁷<http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F2001%2Fcont%2FNStZ%2E2001%2E455%2E1%2Ehtm&catalog=e:\IndexDT\BeckOnlineENTS&docid=272542&words=&docURL=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F2001%2Fcont%2FNStZ%2E2001%2E455%2E1%2Ehtm&CiUserParam3=verweis.asp&Stemming=>; prisijungimo laikas: 2006 06 12

3. Subjektyvieji privilegijuotų nužudymų požymiai, jų kvalifikavimas

Kad tam tikri asmens veiksmai būtų laikomi nusikalstama veika neužtenka nustatyti ir įrodyti atitinkamos nusikalstamos veikos vien tik objektyviuosius požymius, lygiai tokie pat reikšmingi ir svarbūs yra ir subjektyvieji bet kurios nusikalstamos veikos (tarp jų ir privilegijuotų nužudymų) požymiai.

Mūsų nuomone, privilegijuotų nužudymų subjektyvieji požymiai, palyginti su kitų nusikalstamų veikų atitinkamais požymiais, turi tam tikrų ypatumų. Būtent subjektyvieji šių nusikalstamų veikų požymiai mums padeda rasti antrą, atsakymo į klausimą, kodėl nužudymas labai susijaudinus yra privilegijuota nusikalstama veika, dalį, bei taip pat šių požymių analizė atskleidžia taip pat ir tas priežastis, dėl kurių naujagimio nužudymas taip pat yra pripažįstamas privilegijuota nusikalstama veika.

3.1. Pakaltinamumas kaip subjektyvusis požymis ir jo teisinis vertinimas

Vienas iš pagrindinių privilegijuotų nužudymų subjektyviosios pusės požymių yra pakaltinamumas.

Baudžiamasis įstatymas nepateikia pakaltinamumo apibrėžimo, tačiau remiantis Baudžiamojo Kodekso 17 straipsniu, kuriame pateikiamas nepakaltinamumo apibrėžimas, darytina išvada, kad pakaltinamumas – tai asmens gebėjimas suprasti savo veiksmus ir juos valdyti.⁸⁸ Taigi „pakaltinamumas yra teisinė sąvoka, apibūdinanti asmens, padariusio baudžiamajame įstatyme numatytą veiką, psichinę būklę, padarant veiką, ir turinti esminę reikšmę jo atsakomybei.“⁸⁹ Kaip žinia, tik pakaltinamas asmuo gali atsakyti pagal baudžiamąjį įstatymą, kadangi baudžiamasis įstatymas tik iš pakaltinamų asmenų gali reikalauti atlikti tam tikrus veiksmus arba susilaikyti nuo jų, o už šio reikalavimo nepaisymą gali juos nubausti.

Tačiau, be abejo, ne visi asmenys ir ne visada gali suprasti savo veiksmus ir juos valdyti, dėl to baudžiamojoje teisėje yra naudojama nepakaltinamumo sąvoka. Mes ilgiau ties šia sąvoka neapsistosim, tik pažymėsime, kad „nepakaltinamumą apibūdina du kriterijai – juridinis, savo ruožtu susidedantis iš intelektualinio, t.y., negalėjimas suvokti savo daromos veikos pavojingumo, bei/arba valinio, t.y., negalėjimas valdyti savo veiksmų ir medicininis, t.y., priežastys (psichikos

---

⁸⁸ Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. -Vilnius:Eugrimas, 2001. P.188.

⁸⁹ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga.- Vilnius:Justitia, 2006. P.325

sutrikimai, pvz., chroniškos psichikos ligos) dėl kurių asmuo negali suprasti savo veiksmų esmės.“⁹⁰

Vis dėlto ne kiekvienas psichikos sutrikimas yra toks sunkus, kad dėl jo asmuo visiškai negalėtų valdyti savo veiksmų esmės ir jų valdyti. Dėl šios priežasties baudžiamojoje teisėje yra naudojama dar viena, t.y., riboto pakaltinamumo sąvoka.

Kaip nurodoma literatūroje, „ribotas pakaltinamumas nėra nusikalstamos veikos sudėties požymis. Ribotas pakaltinamumas neturi įtakos sudėčiai kaltininko veikoje ir patraukti jį baudžiamojon atsakomybėn. Tačiau pripažinus asmenį ribotai pakaltinamam, įstatyme yra numatyta galimybė skirtingą bausmę sušvelninti.“⁹¹

Riboto pakaltinamumo sąvoka yra pateikiama Baudžiamojo Kodekso 18 straipsnio 1 dalyje. Jo, kaip ir nepakaltinamumo apibūdinimas remiasi dviem kriterijais – juridiniu ir medicininiu. Juridinis riboto pakaltinamumo kriterijus baudžiamajame įstatyme yra apibrėžtas kaip „negalėjimas visiškai suvokti pavojingo nusikalstamos veikos pobūdžio ar valdyti savo veiksmų“. Medicininis riboto pakaltinamumo kriterijus suprantamas taip pat, kaip ir nepakaltinamumo atveju, t.y., psichikos sutrikimas. Taigi kaltininkas, šiuo atveju, kitaip nei esant nepakaltinamumui dėl psichikos sutrikimo iš dalies suvokia savo pavojingus veiksmus ar gali juos valdyti.

3.1.1. didelio susijaudinimo būklė bei afektas, jų turinys

Iš Baudžiamojo Kodekso 130 straipsnio dispozicijos išplaukia, kad būtinas nužudymo labai susijaudinus požymis yra nukentėjusiojo sukelta kaltininko labai didelio susijaudinimo – afektinė būklė (toliau – afektas). Vienas iš šios būklės požymių yra jos metu smarkiai susilpnėjantis asmens gebėjimas kontroliuoti savo veiksmus. Taigi iškyla klausimas, ar afekto būklė ir ribotas pakaltinamumas yra tapačios sąvokos, t.y., ar afektas yra viena iš riboto pakaltinamumo rūšių, ar vis dėlto tai skirtingi dalykai. Lietuvos baudžiamosios teisės specialistas G. Švedas nurodo, kad „Lietuvos Respublikos Baudžiamasis Kodeksas (omenyje turimas 1961 metų Baudžiamasis Kodeksas) numato kelias nusikaltimų sudėtis, kurių privalomas elementas yra ribotas pakaltinamumas – tai tyčinis nužudymas didžiai susijaudinus, <...>. Didelis susijaudinimas suvokiamas kaip fiziologinis afektas, kurio metu emocinis stresas stabdo intelektualinę veiklą ir sumažėja asmens galimybė valdyti savo veiksmus.“⁹² Tokios pat nuomonės yra ir kitas baudžiamosios teisės specialistas J. Nocius, kuris nurodo, kad „fiziologinio afekto atveju žmogaus gebėjimas suvokti savo veiksmų prasmę ir valdytis yra tik sumažėjęs, žmogus ribotai pakaltinamas

---

⁹⁰ ten pat P.327

⁹¹ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. -Vilnius:Justitia, 2006. P.325.

⁹² Švedas G. Riboto pakaltinamumo problema //Teisė. 1995. Nr. 29. 132 – 133 p.

<...>.⁹³ Tačiau, mūsų manymu, afektas nėra riboto pakaltinamumo rūšis. Mūsų manymu, šias dvi būkles galima atriboti per riboto pakaltinamumo medicininį kriterijų – tam tikrus psichikos sutrikimus. Taigi mes turime išsiaiškinti, ar terminas „psichikos sutrikimas“ apima ir afekto būklę. Psichiatrijos literatūroje yra nurodoma, kad „terminas „sutrikimas“ apibrėžia klinikinių požymių grupę arba elgesio pakitimus, kurie vargina žmogų, blogina jo asmenybės funkcionavimą. <.....> Šis terminas apibrėžia ir atskirų psichikos funkcijų liguistus pakitimus (pvz., atminties sutrikimai), ir atskiras ligas. Dažniausiai „sutrikimo“ terminas vartojamas kaip termino „liga“ sinonimas.“⁹⁴ Tuo tarpu afektas bendriausia prasme yra apibrėžiamas kaip „ stiprus, trumpas susijaudinimas, smarki emocinė reakcija, jausmų protrūkis (ypač pykčio).“⁹⁵ Psichologijoje yra nurodoma, kad afektas „stipri ir palyginti trumpa emocinė reakcija, dažniausiai kylanti, kai staiga pakinta subjektui svarbios gyvenimo aplinkybės.“⁹⁶ Vokiečių baudžiamosios teisės teorijoje pateikiamas toks afekto apibrėžimas – „tai staiga atsiradusi emocija, kuri greitai auga ir staiga išnyksta ir dažniausiai yra lydima trumpalaikių vegetacinių pakitimų.“⁹⁷ Rusų baudžiamosios teisės specialistas Vetrov N. I. nurodo, kad afektas – tai ypatinga emocinė žmogaus būseną, kuri staiga kyla, tęsiasi trumpai, pasižymi dideliu emociniu žmogaus sujaudinimu, ryškiu išoriniu pasireiškimu, susiaurėjusia sąmone bei sutrikusiu sugebėjimu valdyti savo veiksmus.⁹⁸ Kita rusų autorė Raroga A.I. nurodo, kad afektas tai „tam tikras emocijų pasireiškimą procesas, kuris nepaklūsta sąmoningai tam tikro veiksmo darymo kontrolei.“⁹⁹ Taigi matome, kad tiek specialioji mokslinė literatūra, tiek ir įvairūs autoriai afektą apibrėžia labai panašiai – visų pateiktų apibrėžimų pagrindas yra asmens emocinė būklė, kuri yra sunkiai paties asmens kontroliuojama, tačiau, manome, kad tai jokia būdu nėra psichikos sutrikimas. Tai nereiškia, kad ši emocinė būklė neveikia asmens psichikos, kadangi emocijos yra tam tikra asmens psichikos pasireiškimą forma. Emocijos yra neatsiejamos nuo bet kurio žmogaus, tačiau, mūsų nuomone, negalima teigti, kad efekto lygį įgaunanti emocija yra tam tikras psichikos sutrikimas, kadangi tokiu atveju bet kurią žmogų labai paveikusių situaciją, kuri jam sukelia didelio susijaudinimo būklę, turėsime pripažinti psichikos sutikimu. Taigi tokiu atveju iš esmės visus visuomenės narius būtų galima laikyti turinčiais psichinę negalią. Vadinas, galima teigti, kad afektas bei ribotas pakaltinamumas nėra tapačios sąvokos. Afektas yra susijęs su instinktyviu, refleksiniu veikimu, tačiau, manome, kad žmogaus instinkto pasireiškimą mes negalime laikyti ribotu pakaltinamumu. Galų gale afektas yra tokia asmens būklė, kuri nebūtinai kiekvieną kartą matysis stipriai nukentėjusiojo galimo kaltininko elgesyje, kadangi kad ir kokia bus

⁹³ Nocius J. Nusikaltimai žmogui.- Vilnius:VU, 1998. P.30.

⁹⁴ Radavičius L. E. Teisės psichiatrija: istorija ir dabartis.-Vilnius:MRU, 2004, 207 – 208 p.

⁹⁵ Leonavičius J. Sociologijos žodynas.- Vilnius:Academia., 1993. P. 9.

⁹⁶ Psichologijos žodynas.- Vilnius:Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993. P. 7.

⁹⁷ <http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F1999%2Fcont%2FNStZ%2E1999%2E273%2E1%2Ehtm&ha=G0>; prisijungimo laikas: 2006 06 25

⁹⁸ Ветров Н.И. Уголовное право.Особенная часть.- Москва: Юнити, 2001. С.34.

⁹⁹ Рагога А.И. Российское уголовное право.Особенная часть.- Москва:Юрист, 2003. С. 40.

įžeisto asmens būklė, jis vis dėlto gali susivaldyti ir neatlikti tam tikrų veiksmų. Taigi afektą mes turime analizuoti ne kaip riboto pakaltinamumo sinonimą ar tam tikrą jo rūšį, bet kaip savarankišką žmogaus emocinę būklę.

Afektas, kadangi jis yra sąlygojamas emocijų, kurios ne kiekvieną kartą yra vienodai stiprios, pasireiškia dviem skirtingais lygiais, t.y., fiziologinis ir pataloginis afektas.

Mūsų aukščiau pateikti apibrėžimai būtent ir apibūdina fiziologinį afektą. Pataloginis afektas, kitaip nei fiziologinis, nėra įtrauktas į 130 straipsnio sudėtį ir literatūroje yra suprantamas „kaip asmens būklė, šalinanti baudžiamąją atsakomybę. Pataloginio afekto atveju, emocinis protrūkis yra toks stiprus, kad asmuo visiškai netenka galimybės suvokti ir kontroliuoti savo veiksmus t.y., visiškai išsijungia asmens sąmonė – asmuo tampa nepakaltinamu.“¹⁰⁰ Mūsų manymu, tinkamiausias būdas atskirti, ar asmuo buvo fiziologinio, ar pataloginio afekto būklėje būtų skirti teismo psichiatrinę - psichologinę ekspertizę, kadangi sąvoka „afektas“ yra ne teisinė, o visų pirma psichiatrijos ir psichologijos mokslo sąvoka, taigi galima teigti, kad teismas pats, be atitinkamų specialistų pagalbos neturi pakankamo specialių žinių kiekio, kad galėtų tiksliai konstatuoti, kad asmuo buvo pataloginio ar fiziologinio afekto būklėje.

Mūsų manymu, fiziologinis afektas yra asmens santykis su kitu asmeniu. Jam atsirasti būtinai reikia kelių asmenų dalyvavimo t.y., to asmens, kuris savo veiksmais tokią būseną sukelia, ir to, kuriam ši būseną yra sukeliama. Taigi afektinė kaltininko būklė yra neatsiejama nuo fakultatyvinių objektyviųjų nužudymo labai susijaudinus požymių (neteisetų veiksmų, bei itin įžeidžiančio poelgio).

Fiziologinis afektas be jau minėto stipriai sutrikusio gebėjimo kontroliuoti savo veiksmus apibūdinamas ir kitais požymiais, kurie išplaukia iš pateiktų apibrėžimų, t.y., fiziologinio afekto metu susiaurėja asmens sąmonė, t.y., stipriai sutrinka asmens gebėjimas mąstyti (tačiau neišnyksta), anot rusų baudžiamosios teisės specialistės A.I. Rarogos, asmuo „pameta galvą“ ir būtent tai sąlygoja jo galimybių kontroliuoti savo veiksmus sumažėjimą.“¹⁰¹ Taigi esant sąmonės susiaurėjimui žmogaus dėmesys yra sutelktas tik į aplinkybes, sukėlusias afektą ir jo paskatintus veiksmus, kurie nulemia vienokį ar kitokį reagavimo būdą – sustingimą, sprukimą, agresiją ir kt.; esant fiziologiniam afektui dėl nukentėjusiojo sukeltų emocijų kyla didelis noras pastarajam atkeršyti; laiko atžvilgiu ši būseną pasižymi trumpumu, t.y., ji staigiai kyla, bet taip pat greitai ir nuslopsta (šį požymį mes išsamiai aptarsime analizuodami kitą subjektyvųjų požymį – kaltę).

„Afektas yra žinomas kiekvienam žmogui iš savo ar savo artimųjų patirties – tai pyktis, įtūžis, neapykanta – vadinamasis steniškas afektas – bei baimė, išgąstis, jaudinimasis –

¹⁰⁰ Российскийское уголовное право. Общая часть. Учебник для вузов. -Москва: Зерцало - М, 2005. С.196.

¹⁰¹ Рарога А.И. Российское уголовное право.Особенная часть.- Москва:Юрист, 2003. С. 40.

vardinamasis asteniškas afektas.¹⁰² Tačiau, mūsų nuomone, ne kiekvienas tokių jausmų, kaip pykčio, baimės, susijaudinimo ir kt. proveržis gali būti laikomas afektu. Mūsų nuomone, afektas yra ribinė atitinkamos emocijos pasireiškimo forma. Tai yra atsakomoji reakcija į jau įvykusį įvykį ir, mūsų nuomone, ji atsiranda jau to įvykio pabaigoje arba bent jau po tam tikro nukentėjusiojo padaryto veiksmo, kuris atitinka Baudžiamojo Kodekso 130 straipsnyje numatytus požymius. Manytina, kad galima teigti, jog afektą sukelia žmogaus tam tikras vidinis išgyvenimas, konfliktas, kuris atsiranda ir plėtojasi sunkiomis, netgi kritinėmis aplinkybėmis, kai asmuo nesugeba rasti tinkamos išeities iš jam pavojų keliančios ar jį labai skaudinančios, dažniausiai netikėtai susidarantios situacijos. Kaip pavyzdį vėlgi galime pateikti baudžiamąją bylą tik iš užsienio (Vokietijos) teismų praktikos, tačiau, mūsų manymu, jis yra tinkamas atskleisti kaip praktikoje yra vertinama fiziologinio afekto būklė.

Vokietijos Zweibrücken Žemės teismas nuteisė kaltinamąjį G. pagal Vokietijos Baudžiamojo kodekso §213 už tai, kad jis nužudė savo draugę suduodamas jai daugybę smūgių į galvą ir kūną, dėl to, kad veikos vakarą sužinojo, kad ji viešai su kitu asmeniu aptarinėjo savo ir kaltinamojo G. intymius santykius ir iš jo tyčiojosi. Teismas, argumentuodamas šį savo sprendimą teigė, kad toks nukentėjusiosios elgesys sukėlė kaltininkui didelio susijaudinimo būklę, kuri peraugo į afektą. Teismas nurodė, kad veikos metu kaltinamasis negalėjo kontroliuoti savo veiksmų. Teismas taip pat pažymėjo, kad tai, jog kaltinamasis sugebėjo vėliau prisiminti tai, ką padarė, šiuo atveju nereiškia, kad afekto būklės nebuvo.¹⁰³

Vis dėlto, mūsų manymu, šis teismo sprendimas kelia abejonių. Kaltinamasis pats tuo metu, kai nukentėjusioji galimai galėjo netinkamai kalbėti apie jos ir kaltininko asmeninius santykius nebuvo toje vietoje ir to pats negirdėjo. Jei jis tai sužinojo iš pašalinio asmens, tai dar ne priežastis, kad jam kiltų afekto būklė, kadangi jis turėjo suvokti, kad tas pašalinis asmuo galėjo kalbėti netiesą. Be to, vertinant šią situaciją remiantis ne tik subjektyviuoju, bet ir objektyviuoju kriterijumi, kyla klausimas, ar toks nukentėjusiosios elgesys objektyviai galėtų būti vertinamas, kaip sunkus įžeidimas (itin įžeidžiantis poelgis), kadangi realiam gyvenime žmonės dažnai elgiasi netinkamai, tačiau tai nereiškia, kad už bet kurį tokių poelgių galima atimti žmogui gyvybę.

Iki šiol mes analizavom afektą, kaip vienkartinį pasireiškimą, tačiau afektas gali pasireikšti ir kaip tam tikra pasekmė ilgai besitęsiančių neteisėtų nukentėjusiojo veiksmų arba susiduriant su nuolat vykstančiu, pasikartojančiu kaltininko atžvilgiu itin žiauriu nukentėjusiojo elgesiu. Šiuo atveju kaltininko emocijos pasiekia tokį lygį, kad afekto būklė jį išstinka net ir tuo atveju, jei nukentėjusysis atlieka „nekaltą“ veiksmą. Manome, kad šiuo atveju galima pateikti tokį pavyzdį.

Vienas Lietuvos Respublikos teismas nuteisė kaltinamąją X pagal Baudžiamojo kodekso 130 straipsnį už tai, kad ji nušovė savo tėvą. Byloje buvo nustatyta, kad kaltinamoji X gyveno su savo tėvu, kuris nuolat vykstančiu, pasikartojančiu kaltininko atžvilgiu itin žiauriu nukentėjusiojo elgesiu. Šiuo atveju kaltininko emocijos pasiekia tokį lygį, kad afekto būklė jį išstinka net ir tuo atveju, jei nukentėjusysis atlieka „nekaltą“ veiksmą. Manome, kad šiuo atveju galima pateikti tokį pavyzdį.

¹⁰²<http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F1999%2Fcont%2FNStZ%2E1999%2E73%2E1%2Ehtm&ha=G0>; prisijungimo laikas: 2006 06 25

¹⁰³ Affekttat gegen enge Bezugsperson// NSTZ, 1993, Nr. 1, <http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F1993%2Fcont%2FNStZ%2E1993%2E33%2E2%2Ehtm&ha=G0>; prisijungimo laikas: 2006 09 18

puikiai prisimenanti visas savo veikos detales. Teismo psichiatrijos ekspertizė pripažino X psichiškai sveika, tačiau nurodė, kad kaltinamoji buvo, dėl tokių nuolatinių tėvo veiksmų „kaupiamąjį“ afekto situacijoje.

Taigi ši situacija pateikia „kaupiamąjį“ afekto pavyzdį. Baudžiamajame įstatyme „kaupiamasis“ afektas nėra įtvirtintas. Manytina, kad ši situacija yra išskirtinė yra išskirtinė, kadangi net pačioje teismų praktikoje yra nusistovėjusi taisyklė, kad „nužudymas kvalifikuojamas pagal BK 130 straipsnį nepriklausomai nuo to, ar kaltininkas staiga labai susijaudino (buvo fiziologinio afekto būklėje) dėl netikėto, nelaukto nukentėjusiojo poelgio, ar tas poelgis buvo paskutinis iš ankstesnių nevienkartinių panašaus pobūdžio nukentėjusiojo poelgių.“¹⁰⁴ Taigi, jei remsimės šia taisykle, tai kaltinamoji galėjo būti afekto būklėje tik tuo atveju, jei ji būtų nušovusi savo tėvą, po dar vieno išžaginimo ar seksualinio prievartavimo atvejo. Tačiau manome, kad ne visada būtinai tik dar vienas neteisėtas nukentėjusiojo veiksmas ar itin įžeidžiantis poelgis kaltininkui gali sukelti afektą. Manytina, kad tokiais atvejais kaltininką afektas ištinka palaipsniui, jis po truputį formuojasi asmens sąmonėje ir jam išsiveržti pakanka, kad ir paprasčiausio nukentėjusiojo, su kaltinamuoju visiškai nesusijusio, poelgio. Šią poziciją palaiko ir kai kurie rusų baudžiamosios teisės specialistai. Anot V. N. Kudrevcevo, „afektas gali būti ilgai besitęsianti kaltininką psichologiškai traumuojanti situacija, kuri yra nukentėjusiojo nuolat atitinkamų veiksmų rezultatas, kai tam tikras nukentėjusiojo poelgis perpildo kaltininko „kantrybės taurę“.¹⁰⁵ Raroga A. I.¹⁰⁶ taip pat nurodo, kad kaltininko veiką gali nulemti nuolat pasikartojantys atitinkami nukentėjusiojo veiksmai ir poelgiai. Vokiečių autorius Schneider H.¹⁰⁷ taip pat nurodo, kad daug kartų padaryta nukentėjusiojo veika kaltininką gali paveikti taip, kad bet koks jo veiksmas gali tapti „paskutiniu lašu,“ kuris išprovokuos kaltininką padaryti nusikalstamą veiką. Taigi galima teigti, kad minėta Lietuvos teismų praktikoje suformuota taisyklė nėra visiškai tiksli ir „kaupiamąjį“ afekto situacija turi būti taikoma ne tik tais atvejais, kai kaltininkas nužudo nukentėjusįjį po šio padaryto paskutinio neteisėto veiksmo ar itin įžeidžiančio poelgio, tačiau ir tam tikrais atvejais, kai nukentėjusiajam nuolat taip elgiantis, jis yra nužudomas dėl kažkokio kito jo poelgio. Tačiau manome, kad vis dėlto šiuo atveju, teismas turėtų objektyviai įvertinti, ar visgi nukentėjusiojo veiksmai tikrai galėjo išprovokuoti tokią kaltininko reakciją, kadangi kitu atveju gali būti šia taisykle piktnaudžiaujama.

Taigi apibendrinant galima teigti, kad subjektyvieji privilegijuotų nužudymų požymiai skiriasi nuo paprasto ar kvalifikuoto nužudymo subjektyviųjų požymių bei leidžia mums išskirti

¹⁰⁴ Affekttat gegen enge Bezugsperson// NStZ, 1993, Nr. 1.

<http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F1993%2Fcont%2FNStZ%2E1993%2E33%2E2%2Ehtm&ha=G0>; prisijungimo laikas: 2006 09 18

¹⁰⁵ Кудревцев В.Н. Уголовное право России. Особенная часть. Москва:Юрист, 2000. С.49 .

¹⁰⁶ Рарога А.И. Российское уголовное право.Особенная часть. Москва:Юрист, 2003. С. 42.

¹⁰⁷ <http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F2001%2Fcont%2FNStZ%2E2001%2E455%2E1%2Ehtm&catalog=e:\IndexDT\BeckOnlineENTS&docid=272542&words=&docURL=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F2001%2Fcont%2FNStZ%2E2001%2E455%2E1%2Ehtm&CiUserParam3=verweis.asp&Stemming=>; prisijungimo laikas: 2006 06 12

šias nusikalstamas veikas iš kitų nusikaltimų žmogaus gyvybei. Pagal Baudžiamojo Kodekso 130 straipsnį turi būti kvalifikuojama fiziologinio afekto būklėje esančio kaltininko veika. Afektinė asmens būklė yra artima riboto pakaltinamumo būklei, tačiau tai nėra tapatūs dalykai, kadangi afektas yra sąlygojamas emocijų, o ribotas pakaltinamumas – psichinio sutrikimo. Fiziologinio afekto būklė gali atsirasti staiga, kaip atsakomoji reakcija į stresinę situaciją ar „kauptis“ kaltininko psichikoje ir išsiveržti po bet kurio nukentėjusiojo atlikto veiksmo.

3.1.2. Gimdymo nulemtos būklės samprata

Gimdymo nulemta būklė yra Baudžiamojo kodekso 131 straipsnio dispozicijoje įtvirtintos nusikalstamos veikos (naujagimio nužudymo) vienas iš požymių.

Manome, kad analizuojant šį požymį galima atsakyti į klausimą, kodėl naujagimio nužudymas yra laikomas privilegijuota nusikalstama veika. Gimdymo nulemta būklė atskleidžia šios nusikalstamos veikos esmę. Teismų praktikoje yra nurodoma, kad „pagal 131 straipsnį veika kvalifikuojama tada, kai motina nužudo savo naujagimį dėl gimdymo nulemtos psichinės būsenos <.....>.“¹⁰⁸ Taigi, jei ne šis subjektyvusis požymis, naujagimio nužudymas niekuo nesiskirtų nuo kvalifikuoto nužudymo, turint omenyje tai, kad šios nusikalstamos veikos nukentėjusysis yra naujagimis taigi ir mažametis bei, kad šią nusikalstamą veiką padaro naujagimio motina.

Kaip ir nagrinėjant kaltininko afektinę būklę (nužudymas labai susijaudinus), taip ir nagrinėjant gimdymo nulemtos būklės sampratą, reikia atsakyti į klausimą, ar gimdymo nulemta būklė yra vienas iš riboto pakaltinamumo atvejų.

Literatūroje¹⁰⁹ yra nurodoma, kad gimdymo nulemtos būklės pagrindinis požymis yra gimdyvės (naujagimio motinos) stipriai sumažėjęs gebėjimas valdyti savo veiksmus, tačiau dėl šio sugebėjimo sumažėjimo gimdyvė (naujagimio motina) netampa nepakaltinama. Kaip minėta, toks požymis būdingas ir afektui, tačiau, manome, kad tai, jog gimdymo nulemta būklė yra riboto pakaltinamumo dalis, nekelia abejonių. Manome, kad šios būklės metu motinos psichika tikrai yra sutrikusi ir tai įrodo vien jau tas faktas, kad toji būseną gali užsitęsti laiko požiūriu. Be to, naujagimio gyvybės atėmimas negali būti laikomas tam tikra instinktyvia reakcija į tam tikrą, su pačiu nukentėjusiuoju susijusią situaciją.

Pastebėtina tik tai, kad naujagimio nužudymo atveju, motinai atskirai nėra taikomas Baudžiamojo Kodekso 18 straipsnis, kadangi jis jau pats savaime yra įtrauktas į naujagimio nužudymo sudėtį.

¹⁰⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. birželio mėn. 18 d. nutarimo Nr. 46 “Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose” 24 punktas.// Teismų praktika. LAT biuleteinis. 2004, Nr.21, P.222

¹⁰⁹ Уголовное право.Особенная часть Учебник для вузов. - Москва:Норма, 1998. С.42; Кривошен П. Убийство матерю новорожденного ребенка//Уголовное право.2005. Но.2. С.39; Noicus J. Nusikaltimai žmogui.- Vilnius:VU, 1998. P.27.

Kitas klausimas, į kurį reikia atsakyti analizuojant šį požymį, yra būklę sukeliančios priežastys. Ši motinos būklė yra gimdymo padarinys. Ją sukelia gimdymas – skausmingas procesas, kuris gali paveikti ir motinos psichikos būklę.

Tačiau kai kurie rusų baudžiamosios teisės specialistai¹¹⁰ tokios būklės atsiradimo priežasčių ieško dar nėštumo metu. „Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad nėštumas yra tam tikras fiziologinis procesas, kuris gali neigiamai įtakoti besilaukiančios moters psichiką.“¹¹¹ Kitas rusų baudžiamosios teisės specialistas Krivošen P. nurodo, kad „motina nužudo savo naujagimį įtakojama įvairių nėštumo metu kylančių asmens psichiką traumuojančių situacijų.“¹¹² Taigi, kaip matome, šios situacijos yra siejamos su nėštumo procesu, o ne su gimdymu. „Šios situacijos atsiradimą gali įtakoti tokios priežastys, kaip motinos ligos, artimųjų asmenų spaudimas, tėvo nepripažinimas savo būsimo vaiko, sunki materialinė padėtis ir kt.“¹¹³

Taigi minėti rusų autoriai naujagimio nužudymą sieja ne tik su pačiu gimdymu, tačiau ir su nėštumo periodu. Tai išplaukia iš Rusijos baudžiamojo kodekso 106 straipsnio,¹¹⁴ kuriame yra išskiriamos trys atskiros, mūsų jau minėtos, naujagimio nužudymo situacijos, t.y., naujagimio nužudymas gimdymo metu, ar iškart po jo, nužudymas dėl psichiką traumuojančios situacijos, kuri atsiranda nėštumo metu, ir situacija, kai naujagimis yra nužudomas dėl motinos psichikos sutrikimo, kurį nulemia gimdymas.

Mūsų manymu, gramatiniu būdu aiškinant Lietuvos Baudžiamajame Kodekse įtvirtintos gimdymo nulemtos būklės sampratą, žodžių junginys „gimdymo nulemta“ reiškia, kad ši būklė gali atsirasti tik gimdymo metu ar po jo. Taigi remiantis Baudžiamuoju Kodeksu, jokių kitų, moters būklę įtakojančių priežasčių negali būti. Tačiau, mūsų manymu, labai kategoriškai to teigti negalima, kadangi įvairios kitos, jau minėtos priežastys, vis dėlto negali atitinkamose situacijose visiškai neveikti moters psichikos, nuo jų visiškai atsiriboti ir teigti, kad ypatingą moters būklę gali sukelti tik gimdymas, negalima. Manome, kad visas šias priežastis galima įvardinti, kaip gimdymo sukeltos būklės tam tikrą pradinę stadiją, kuri vystosi ir aukščiausią pakopą pasiekia, kai moteris gimdo, ar jau pagimdė, būtent dėl šių priežasčių gimdymas gali sukelti motinai tam tikrus psichikos sutrikimus.

Pagal Lietuvoje galiojusį 1961 m. Baudžiamąjį Kodeksą, šios normos esmė buvo ne gimdymo nulemta būklė (toks požymis nebuvo įtrauktas į nusikalstamos veikos sudėtį), bet laikas, t.y., pagal 106 straipsnį motinos pavojinga veika galėjo būti kvalifikuojama tik tuo atveju, jei ji nužudydavo savo naujagimį gimdymo metu ar tuoj po jo.

¹¹⁰ Уголовное право России. Особенная часть. Том 2.- Москва:Норма, 1999. С.47; Кривошен П. Убийство матерю новорожденного ребенка//Уголовное право.2005. Но.2. С.39.

¹¹¹ Уголовное право России. Особенная часть. Том 2. -Москва:Норма, 1999. С.47.

¹¹² Кривошен П. Убийство матерю новорожденного ребенка//Уголовное право.2005. Но.2. С.39.

¹¹³ Уголовное право. Особенная часть. Учебник для вузов.- Москва:Норма, 1998. С. 42.

¹¹⁴ Уголовный кодекс Российской Федерации.- Москва: Брандес, 1996. С.47.

Vilniaus miesto pirmas apylinkės teismas nuteisė J.Š. pagal BK 106 str. už tai, kad ji būdama nėščia, siekdama siekdama nuslėpti nėštumą ir atsikratyti kūdikio, nepasirūpino normaliu gimdymo procesu, neišsikvietė medicinos pagalbos, vonios kambaryje tuojau po gimimo nužudė savo naujagimį, nuskandindama kūdikį vonioje, pripildytoje vandens Teismo psichiatrinė ekspertizė nustatė, kad kaltinamoji veikos darymo metu buvo pakaltinama.¹¹⁵

Taigi, kaip matome, šioje situacijoje teismas kvalifikavo moters pavojingą veiką kaip privilegijuotą nužudymą, nepaisant to, kad ji buvo pripažinta pakaltinama. Teismas baudžiamajoje byloje akcentavo trumpą laiko tarpą, t.y., moteris nužudė naujagimį tuojau po gimdymo. Yra tikėtina, kad galiojant 1961 m. Baudžiamajam kodeksui, teismai, neatsižvelgdami į tai, ar motina buvo ribotai pakaltinama ar visiškai pakaltinama, tuo atveju, jei pavojinga veika buvo padaroma gimdymo metu, ar tuojau po gimdymo. Jei po gimdymo buvo praėjęs ilgesnis laiko tarpas (kelios valandos ar motina jau buvo pradėjusi rūpintis savo naujagimiu), nepaisant to, ar ji visiškai, ar ne visiškai galėjo valdyti savo veiksmus, jos veika buvo kvalifikuojama pagal 104 straipsnio 2 dalies atitinkamus punktus (dabar Baudžiamojo Kodekso 129 straipsnio 2 dalis).

Vadinasi, kad pagrindinis šios nusikalstamos veikos požymis turi būti gimdymo nulemta būklė, tai ir buvo įtvirtinta mūsų nagrinėjamoje normoje. Manome, kad taip pat reikia atkreipti dėmesį į tai, kad šios nusikalstamos veikos nukentėjusysis yra naujagimis. Naujagimis yra kūdikis iki 28 dienų.¹¹⁶ Taigi, iškyla klausimas, ar motinos ypatinga būklė gali tęstis tik 28 dienas ir ar po to, net, jei ji bus ribotai pakaltinama, jos veika bus kvalifikuojama pagal Baudžiamojo Kodekso 129 straipsnio 2 dalies atitinkamus punktus. Tačiau, mūsų manymu, pirmenybę šiuo atveju reikia teikti motinos būklei ir, tuo atveju, kai praėjo 28 dienos, tačiau motina vis dar yra tokioje būklėje, jos veika turėtų būti kvalifikuojama pagal Baudžiamojo Kodekso 131 straipsnį. Tokios pozicijos yra laikomasi ir teismų praktikoje, kurioje yra suformuota taisyklė pagal kurią „kvalifikuojant motinos veiką, medicininiai naujagimio sąvokos kriterijai neturi reikšmės.“¹¹⁷

Taigi apibendrinant galima pasakyti, kad gimdymo nulemta būklė yra esminis naujagimio nužudymo požymis, kurio nesant šios nusikalstamos veikos nebūtų galima vertinti kaip privilegijuotos.

¹¹⁵ Baudžiamoji byla Nr. 1¹³ – 560/93

¹¹⁶ <http://www.sveikas.lt/patarimai3.asp?id=85>, žr. 2006 11 21

¹¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. birželio mėn. 18 d. nutarimo Nr. 46 “Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose” 24 punktas.// Teismų praktika. LAT biuletenis. 2004, Nr.21, P.222

3.2. Kaltė kaip subjektyvusis privilegijuotų nužudymų požymis ir jos teisinio vertinimo problemos teorijoje ir teismų praktikoje

Kaltė yra bet kurios nusikalstamos veikos pagrindinis subjektyvusis požymis, bet kurios nusikalstamos veikos sudėties dalis. Mūsų jau išanalizuotas kitas nusikalstamos veikos subjektyvusis požymis – pakaltinamumas, yra kaltės prielaida. „Kaltė – tai asmens, padariusio pavojingą veiką, vidinis (psichinis) santykis su objektyviaisiais nusikalstamos veikos požymiais.“¹¹⁸

Vadinasi, kaltė yra asmens sąmonės ir valios ryšys su daroma pavojinga veika ir tos veikos sąlygojamais pavojingais padariniais. „Pažymėtina, kad šis ryšys nėra žmogaus psichikos bruožas ar būseną, jį galima įvardinti kaip asmens psichinį santykį su jo konkrečiu nusikalstamu elgesiu.“¹¹⁹

Visa kiekvieno žmogaus veikla remiasi tam tikrų tikslų, kuriuos suformuoja sąmoningas pasaulio suvokimas, būdingas tiek teisėtai, tiek ir neteisėtai veikai, siekimu. Taigi kaltė apjungia du – intelekto ir valios – momentus. Tarp šių momentų egzistuoja glaudus ryšys. „Bet kuris valingas žmogaus veiksmas neįmanomas be asmens intelektualaus įvertinimo bei būdų, kuriais gali būti pasiektas norimas rezultatas. Antra vertus, intelektualus procesas negali duoti rezultatų be valios išraiškos.“¹²⁰

Šie du momentai yra labai svarbūs, kai yra kalbama apie atskiras kaltės formas, kurios, kaip žinia, yra dvi – tyčinė kaltė ir neatsargi kaltė. Šiuo atveju mes nekalbėsime apie neatsargią kaltės formą, kadangi nei nužudymas labai susijaudinus, nei naujagimio nužudymas negali būti padaromas neatsargia kaltės forma.

Savo ruožtu, tyčinė kaltės forma yra skirstoma į tiesioginę tyčią ir netiesioginę tyčią, kurios, kaip ir pati kaltė, yra apibūdinamos per du kriterijus (momentus) – intelektualinį ir valinį. Vėlgį šie kriterijai yra labai reikšmingi atskiriant tiesioginę ir netiesioginę tyčinės kaltės formas. Šias formas skiria valinis momentas, t.y., psichinio santykio su baudžiamajame įstatyme numatytų tam tikros nusikalstamos veikos sukeltamų padarinių kilimo ypatybėmis. Pagrindinis tiesioginės (apibrėžtos ir neapibrėžtos) ir netiesioginės tyčios skirtumas yra tai, kad esant tiesioginei tyčiai (nesvarbu, ar apibrėžtai, ar neapibrėžtai) pavojingi padariniai visada atsiranda, veikdamas tiesiogine tyčia asmuo visada siekia tam tikrų pavojingų padarinių (tiesioginės neapibrėžtos tyčios atveju pavojingi padariniai nėra konkretizuojami). Tuo tarpu, esant netiesioginei tyčiai pavojingi padariniai gali atsirasti, t.y., pavojingi padariniai nebūtinai kils, asmuo pavojingų padarinių nesiekia, jam nesvarbu dėl to, ar pavojingi padariniai atsiranda, ar ne.

Išnagrinėtoje literatūroje visada yra nurodoma, kad tiek nužudymas labai susijaudinus, tiek ir naujagimio nužudymas gali būti padaromas abiem tyčinės kaltės formomis, t.y., tiek tiesiogine

¹¹⁸ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. -Vilnius:Justitia, 2006, P. 336

¹¹⁹ Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius:Eugrimas, 2001, 203 – 204 p.

¹²⁰ ten pat

tyčia, tiek ir netiesiogine tyčia.¹²¹ Tačiau autoriai nenurodo, kuo jie pagrindžia tokią savo poziciją. Mūsų nuomone, tokios nusikalstamos veikos kaip privilegijuoti nužudymai, gali būti padaromi tik tiesiogine tyčia. Manome, kad asmuo, darydamas šias nusikalstamas veikas, visada siekia tam tikro rezultato. Mes manome, kad neįmanoma įsivaizduoti tokios situacijos, kai labai susijaudinęs asmuo suduodamas kitam asmeniui ranka ar tam tikru įrankiu (pvz., kirviu ar peiliu, ar žirkklėmis ir kt.) nenorėtų sukelti nukentėjusiajam jokių pavojingų padarinių. Tokiu atveju, nukentėjusiajam bus sukeltas bent jau fizinis skausmas. Šią savo poziciją mes galime pagrįsti ir tuo, kad, kaip jau minėta anksčiau, vienas iš afektinės būklės požymių yra kylantis didelis noras atkeršyti nukentėjusiajam. Vien jau tai įrodo, kad kaltininkas būtinai nori ir siekia tam tikrų pavojingų padarinių.

Kalbant apie naujagimio nužudymą, vėlgi yra manytina, kad motina nemaitindama, suduodama savo naujagimiui, numesdama jį ant žemės ir pan. tokia savo pavojinga veika taip pat visada siekia kažkokių pavojingų padarinių. Šiuo atveju apskritai nėra galimas siekis „pamokyti“ nukentėjusįjį, kadangi naujagimis paprasčiausiai to negali suvokti.

Tiesioginė tyčia, būdama viena iš tyčinės kaltės formų, yra privilegijuotų nužudymų sudėties požymis ir yra dar vadinama staigia arba afektine tyčia. Tačiau šios sąvokos nėra tapačios. Staigi tyčia yra tiesioginės tyčios rūšis, tuo tarpu afektinė tyčia, savo ruožtu yra staigiosios tyčios rūšis.

Staigios tyčios terminą dažniausiai naudoja Rusijos baudžiamosios teisės specialistai,¹²² tačiau jis kartais yra aptinkamas ir Lietuvos baudžiamosios teisės teorijoje.¹²³

Staigi tyčia yra platesnė sąvoka nei afektinė tyčia. Staigi tyčia suprantama kaip „tokia tiesioginės tyčios rūšis, kuri yra realizuojama iškart ar praėjus nedideliu laiko tarpui po jos kilimo.“¹²⁴ Ši tyčia yra skirstoma į dvi rūšis, t.y., paprastąją staigią tyčią ir į jau minėtą afektinę staigią tyčią. Paprastoji staigioji tyčia yra suprantama kaip „tokia tyčia, kuri staiga kilo tokioje situacijoje, kai asmuo nesiruošė padaryti nusikalstamos veikos, kai pačio asmens psichika buvo nepakitusi ir kuri buvo realizuota iš karto po jos kilimo, ar praėjus trumpam laikui.“¹²⁵

Tuo tarpu apie afektinę tyčią mes kalbame nagrinėdami privilegijuotus nužudymus. Lietuvos baudžiamosios teisės specialistas V. Piesliakas nurodo, kad „afektinė tyčia yra specifinė tiesioginės tyčios atmaina. Pagrindinis jos ypatumas yra tas, kad ši tyčia susiformuoja staiga prieš pat padarant nusikalstamą veiką dėl kažkokių išorinių veiksnių (dirgiklių), kurie paveikia kaltininko

¹²¹ Jovaiša K. Baudžiamųjų įstatymų komentaras.//Teisės problemos, 1997. Nr. 2. P. 31,33; LTSRS Baudžiamojo kodekso komentaras.- Vilnius:Mintis, 1989. P. 197, 199; Ветров Н.И. Уголовное право.Особенная часть. - Москва:Юнити, 2002. С.33-34.; Бородин С.В.Ответственность за убийство:квалификация и наказание по российскому праву. -Москва:Юрист,1994.С.113. ir kt.

¹²² Ветров Н.И. Уголовное право. Общая часть .- Москва:Юнити, 1999. С.161; Российское уголовное право.Общая часть.- Москва: Профобразование, 2002. С.176; Энциклопедия уголовного права.Состав преступления.- Санкт Петербург:Издание профессора Маминина , 2005. .Т.4. С.688.

¹²³ Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 207.

¹²⁴ Ветров Н.И. Уголовное право. Общая часть .- Москва:Юнити 1999. С.161.

¹²⁵ ten pat

psichiką ir suformuoja sprendimą padaryti nusikalstamą veiką.¹²⁶

Afektinė tyčia yra susijusi su afektine arba gimdymo nulemta būkle, todėl esant šiai tyčiai sumažėja kaltininko galimybė valdyti savo veiksmus. Ši tyčios rūšis, būdama staigiosios tyčios porūšis, trunka trumpą laiką ir reikalauja, kad kaltinamasis atliktų tam tikrus pavojingus veiksmus greitai, t.y., nepraėjus ilgam laiko tarpui (nužudymo labai susijaudinus atveju). Baudžiamasis Kodeksas nenumato konkretaus laiko tarpo per kurį kaltininkas turėtų padaryti nusikalstamą veiką, tačiau teismų praktikoje yra susiformavusi taisyklė (taikoma nužudymui labai susijaudinus), kad, „jei tarp nukentėjusiojo iki jo nužudymo praėjo ilgesnis laiko tarpas ar kaltininkas atliko kokius nors pasiruošimo tam veiksmus, toks nužudymas paprastai negali būti kvalifikuojamas kaip padarytas staiga labai susijaudinus, nes šios aplinkybės rodo, kad staigaus didelio susijaudinimo būseną daugeliu atvejų jau buvo praėjusi.“¹²⁷

Šios taisyklės pritaikymą galima pailustruoti viena baudžiamąja byla.

Kauno apygardos teismas 1996 m. gruodžio mėnesio nuosprendžiu nuteisė R.P. pagal 1961 m. Baudžiamojo kodekso 16 str. 2 d. ir 107 str. už tai, kad jis tyčia pasikėsino nužudyti nukentėjusįjį būdamas didžiai (labai) susijaudinęs. 1996 m. birželio mėnesį didžiai susijaudinęs dėl nukentėjusiojo J.V. pavartoto smurto ir didelio įžeidimo jo atžvilgiu, siekdamas nužudyti, sudavė J.V. kirvio pentimi vieną smūgį į nugarą ir vieną kirvio ašmenimis į kairiąją veido pusę, tuo padarydamas jam apysunkį kūno sužalojimą, kėsinosi trečią kartą suduoti jam į galvą, bet J.V. nenužudė dėl priešasčių nepriklausiusių nuo jo valios, nes J.V. iš jo atėmė kirvį. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija pakeitė Kauno apygardos bei Apeliacinio teismo nuosprendį. Byloje nustatyta, kad veikos dieną J.V. būdamas girtas atėjo į kaltininko kiemą elgėsi netinkamai: sudavė šakele per veidą, bandė įspirti, įžeidė. Dėl tokių J.V. veiksmų R.P. pasijuto įžeistas ir labai susijaudino, bandė išvaryti J.V. iš kiemo, jie grūmėsi. Po to R.P. nubėgo į namą, pasiėmė kirvį ir grįžęs juo trenkė J.V. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija perkvalifikavo R.P. veiką į 1961 m. Baudžiamojo kodekso 16 str. 2 d. ir 105 str. Teismas savo sprendimą pagrindė tuo, kad R.P. nubėgdamas namo ir atsinešdamas kirvį, atliko tam tikrus pasirengiamuosius veiksmus. Anot Teismo tokie veiksmai nėra būdingi didelio susijaudinimo būklei, kadangi dėl emocinio streso sutrinka intelektualinė veikla, stipriai sumažėja asmens gebėjimas valdyti savo veiksmus.¹²⁸

Mūsų manymu, šis teismo sprendimas nebuvo tinkamas. Manome, kad tai, jog asmuo atliko tam tikrus veiksmus (atsinešė kirvį) dar nereiškia, kad tuo metu jis jau nebuvo didelio susijaudinimo būklėje, kadangi tokia būklė vis dėlto gali užtrukti ir ilgiau dėl to, kad kaltininkui kilęs noras atkeršyti ir sustiprėjusios jo emocijos vis dėlto nuslūgsta ne iš karto. Manome, kad kaip tik atvirkščiai, kaltininkas nubėgo kirvio ir po to su juo trenkė nukentėjusiajam būtent dėl to, kad buvo labai susijaudinęs. Ta didelio susijaudinimo būklė ir nulėmė šios nusikalstamos veikos padarymą. Vargu, ar nesantis afekto būklėje asmuo nuspręs žudyti kitą žmogų vien tik dėl to, kad pastarasis jį įžeidė ir bandė įspirti. Todėl manome, kad minėta teismų praktikoje susiformavusi taisyklė nėra visiškai tiksli ir absoliuti. Ar asmuo buvo afekto būklėje net ir praėjus kuriam laikui turėtų būti sprendžiama kiekvienu konkrečiu atveju.

¹²⁶ Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Vilnius:Justitia, 2006. P. 372.

¹²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. Birželio mėn. 18 d. nutarimo Nr. 46 “ Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose” 24 punktas.// Teismų praktika. LAT biuletenis. 2004. Nr.21. P.222.

¹²⁸ http://www.lat.lt/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=26770; prisijungimo laikas: 2006 09 26

Naujagimio nužudymo atveju trumpo laiko taisyklė nėra taikoma, nors motina veikia būdama riboto pakaltinamumo būklėje. Vis dėlto tiek teorija, tiek ir įstatymų leidėjas, tiek ir teismų praktika pripažįsta, kad ji gali užsitęsti ilgesnį laiką ir yra nustatoma atlikus teismo psichiatrinę – psichologinę ekspertizę.

Taigi iš išdėstyto galima daryti išvadą, kad privilegijuoti nužudymai gali būti padaromi tik tiesiogine staigiai kilusia afektine tyčia. Laiko tarpas, praėjęs nuo tyčios kilimo iki pavojingos veikos padarymo, nėra pats svarbiausias nustatant, ar asmuo veikė būdamas labai susijaudinęs. Manytina, kad šis faktas turėtų būti nustatytas kiekvienu konkrečiu atveju nagrinėjant konkrečią bylą.

IŠVADOS

1. Šiuo metu skirtingų valstybių baudžiamosios teisės doktrinoje yra išskiriamos trys nužudymų grupės – paprasti nužudymai, kvalifikuoti nužudymai ir privilegijuoti nužudymai. Analizuojant valstybių baudžiamuosius įstatymus yra matoma tam tikra nusikalstamų veikų, kurios pripažįstamos privilegijuotais nužudymais, tendencija, t.y., valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose yra išskiriamos dvi pagrindinės privilegijuotų nužudymų sudėtys – nužudymas labai susijaudinus ir naujagimio nužudymas.
2. Nei baudžiamosios teisės teorijoje, nei teismų praktikoje nėra pateikiamas privilegijuotų nužudymų apibrėžimas. Šią nusikalstamą veiką galima apibrėžti remiantis bendraisiais visiems nužudymams būdingais požymiais bei specifiniais tik privilegijuotiems nužudymams būdingais požymiais, t.y., privilegijuotą nužudymą galima apibrėžti kaip tyčinį, neteisėtą kito žmogaus gyvybės atėmimą, kuri nulemia susidariusi ypatinga kaltininko emocinė būklė.
3. Teisės moksle yra daug diskutuojama apie žmogaus gyvybės, kuri yra privilegijuotų nužudymų objektas, pradžią. Šiuo metu vyrauja trys pagrindinės gyvybės pradžios teorijos – žmogus yra laikomas gyvas nuo pradėjimo momento, nuo tam tikro vaisiaus vystymosi momento arba nuo gimimo momento. Visos šios teorijos turi savo privalumų ir trūkumų ir yra viena kitą papildančios, tačiau labiausiai priimtina yra teorija, kuri pripažįsta gyvybę nuo tam tikro vaisiaus vystymosi momento, kadangi ji tinkamiausiai suderina vaisiaus, motinos, visuomenės ir valstybės interesus.
4. Pagrindinis objektyvusis šių nusikalstamų veikų požymis – pavojinga ir priešinga teisei veika, abiem savo formom (veikimu ir neveikimu) gali pasireikšti tik naujagimio nužudymo atveju, to tarpu nužudymas labai susijaudinus gali būti padaromas tik neatliekant tam tikrų veiksmų, t.y., neveikimu. Glimybę padaryti nužudymą labai susijaudinus tik aktyviais veiksmais sąlygoja paties kaltininko emocinė (afektinė) būklė, kuri gali tęstis neilgą laiko tarpą, tuo tarpu nužudymas neveikimu paprastai būna išsitęsęs laike.
5. Privilegijuoti nužudymai gali turėti pasikėsimo stadiją, kadangi kaltininkui ne visada gali pavykti įgyvendinti visus objektyviusius šių nusikalstamų veikų požymius dėl aplinkybių, nepriklausančių nuo kaltininko valios. Rengimosi stadijos privilegijuotuose nužudymuose negali būti, kadangi jų padarymą lemia ypatinga kaltininko emocinė būklė, kuriai nesant tokia nusikalstama veika išvis nebūtų padaryta.
6. Nužudymo labai susijaudinus ir naujagimio nužudymo pavojingi padariniai – kito žmogaus mirtis yra siejama su žmogaus smegenų mirtimi, kadangi šiuolaikinė medicina gali atstatyti nutrūkusį kvėpavimo procesą ar priversti plakti sustojusią žmogaus širdį.
7. Darant šias nusikalstamas veikas yra galimas kelių asmenų dalyvavimas (bendrininkavimas). Naujagimio nužudymo atveju bendrininkai gali atlikti kurstytojų arba bendravykdytojų vaidmenį.

Tai lemia tai, jog gimdymo nulemta būklė gali būti išsitęsusi laike, todėl kiti asmenys gali daryti įtaką motinai, esančiai minėtoje būklėje. Naujagimio motinos bendrininkų veika gali būti kvalifikuojama pagal Baudžiamojo Kodekso 129 straipsnio 2 dalies atitinkamus punktus. Nužudymo labai susijaudinus atveju bendrininkai gali atlikti tik bendravykdytojų vaidmenį, tai lemia afektinės būklės staigumas bei greitas praeinamumas. Pagal Baudžiamojo Kodekso 130 straipsnį galės būti kvalifikuojama tik tų bendravykdytojų veika, kurie šią veiką padarė būdami afekto būklėje, tų bendravykdytojų, kurie nebuvo šioje būklėje veika, bus kvalifikuojama pagal Baudžiamojo Kodekso 129 straipsnio 1 dalį ar 2 dalį.

8. Nukentėjusiojo realizuoti neteisėti veiksmai, kurie išprovokuoja kaltininko pavojingą ir priešingą teisei veiką, turi būti vertinami kaip tam tikri teisės pažeidimai. Tačiau jie turi būti suprantami ne kaip apskritai bet kurie teisės pažeidimai, bet tik kaip nusikaltimai, kurie iš visų teisės pažeidimų pasižymi didžiausiu pavojingumo laipsniu ir pobūdžiu. Tačiau neteisėtais veiksmais reikia pripažinti tik tokias nusikalstamas veikas, kuriomis yra kėsiamasi į svarbiausias vertybes – gyvybę, seksualinę laisvę, sveikatą ir kt.

9. Nukentėjusiojo padarytas itin įžeidžiantis poelgis pasižymi vertinamojo pobūdžio turiniu. Vertinant, kas tai yra itin įžeidžiantis poelgis, reikia remtis dviem kriterijais, t.y., objektyviuoju, pagal kurį vertinama, ar tam tikras nukentėjusiojo poelgis yra labai stipriai pažeidžiantis nusistovėjęs moralės normas visos visuomenės požiūriu ir subjektyviuoju, pagal kurį yra vertinamas paties kaltininko požiūris į nukentėjusiojo elgesį. Itin įžeidžiantis poelgis turi būti vertinamas per šių kriterijų santykį, kai pirmenybė yra suteikiama objektyviajam kriterijui.

10. Afektas yra artima ribotam pakaltinamumui būklė, tačiau afektas nėra riboto pakaltinamumo rūšis. Viena vertus, afektas, kaip ir ribotas pakaltinamumas, pasižymi susilpnėjusiu gebėjimu valdyti savo veiksmus, kita vertus medicininis pakaltinamumo kriterijus yra tam tikras psichikos sutrikimas, kuris dažnai laikomas ligos sinonimu, tuo tarpu afekto pagrindą sudaro ypatingai sustiprėjusios žmogaus emocijos, kurias, asmuo, esantis afekto būklėje, ne visada išreiškia. Afektas yra laikomas staiga atsirandančia emocija būkle, tačiau jis gali pasireikšti ir „kaupiamojo afekto“ forma, kai kaltininkas gali nesusivaldyti ir padaryti nusikalstamą veiką po ilgai trukusio netinkamo nukentėjusiojo elgesio.

11. Motiną apėmusi gimdymo nulemta būklė yra riboto pakaltinamumo atmaina. Ši būklė gali būti išsitęsusi laike ir ji yra tas kriterijus, kuriam esant motinos padarytas naujagimio nužudymas yra kvalifikuojamas pagal Baudžiamojo Kodekso 131 straipsnį, nepaisant to, ar kūdikis mediciniškai dar atitiko naujagimio kriterijų (dar nebuvo 28 dienų amžiaus), ar laikas, kai kūdikis yra laikomas naujagimi jau buvo praėjęs.

12. Privilegiuoti nužudymai gali būti padaromi tik tiesiogine tyčia, kadangi asmuo, būdamas atitinkamoje būklėje visada siekia tam tikrų padarinių. Nužudymo labai susijaudinus atveju yra

reikalaujama, kad tarp nukentėjusiojo elgesio ir kaltininko veikos nebūtų praėjęs praktiškai joks laiko tarpas, tačiau laikas šiuo atveju negali būti vertinamas kaip pats svarbiausias vertinimo kriterijus, visada reikia atsižvelgti į kaltininko būklę nusikalstamos veikos darymo metu. Naujagimio nužudymo atveju laikas nėra akcentuojamas, čia svarbiausia yra pačios motinos būseną.

Literatūros sąrašas

Teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija//VŽ, 1992, Nr.33 - 1014
2. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija//VŽ., 1995, Nr.40 – 987
3. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas// VŽ, 2002, Nr. 77 – 3288
4. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija// VŽ, 2006, Nr.68 – 2497
5. Dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo, Pataisos darbų ir Baudžiamojo proceso Kodeksų pakeitimo ir papildymo// VŽ. 1994. Nr. 60 - 1182
6. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas//VŽ, 2000, Nr. 74 – 2262
7. Lietuvos Respublikos Vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas// VŽ, 2004, Nr. IX – 83
8. Lietuvos Respublikos žmogaus mirties registravimo ir kritinių būklių įstatymo pakeitimo įstatymas // VŽ., 2002., Nr. IX- 836
9. Уголовный кодекс Российской Федерации. - Москва: Брандес, 1996.

Specialiojo literatūra:

10. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. - Vilnius:Eugrimas, 2001.
11. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis - Vilnius:Eugrimas, 2000.
12. Dreher E. TröndleH. Kurze Kommentare. Band 10. StGB und Nebengesätze.- München:C.H. Becksche Verlagsbuchhandlung, 1991.
13. Jovaiša K. Baudžiamųjų įstatymų komentaras.// Teisės problemos. 1997. Nr. 2.
14. Kavoliūnaitė E. Žmogaus gyvybės teisinės apsaugos konvencijos// Teisės problemos 2005. Nr. 2(48).
15. Klimka A. Baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus gyvybei ir sveikatai. - Vilnius:Mintis., 1964.
16. Lietuviškoje tarybinėje enciklopedijoje. T.9.- Vilnius:Vyriausioji enciklopedijų redakcija,1982.
17. LRBK komentaras. Bendroji dalis (1 – 98 str.).-Vilnius:TIC, 2004.
18. Leonavičius J. Sociologijos žinynas.- Vilnius:Academia, 1993.
19. Nocius J. Nusikaltimai žmogui. -Vilnius:VU, 1998.
20. Pavilionis V. Konstitucijos 19 staipsnio komentaras // Teisės problemos. 1999. Nr. 1 – 2.
21. Pėstininkas A. Nusikaltimai asmeniui.- Vilnius:Mintis., 1984.

22. Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. -Vilnius:Justitia, 2006.
23. Stankevičius V. Baudžiamoji teisė. Paskaitos.- Kaunas:Lietuvos universiteto teisų fakultetas, 1925.
24. Užsienio šalių Konstitucijos. Mokomasis leidinys.- Vilnius:LTU, 2004.
- 25.Wessels J. Strafrecht Besondere Teil/1. Straftaten gegen Persönlichkeits – und Gemeinschaftswerte.- Heidelberg: C.F. Müller juristischer Verlag 1994.
26. Visuotinis enciklopedinis žinynas.- Vilnius:Gamta, 2005.
27. Бородин В.Б.Преступление против жизни. - Санкт Петербург:Юрист, 2003.
- 28.Бородин С.В.Ответственность за убийство:квалификация и наказание по российскому праву. - Москва:Юрист,1994.
29. Бояров С. Проблемы определения начала жизни человека в уголовном праве// Уголовное право.2004, Но.4.
30. Ветров Н.И. Уголовное право. Общая часть .- Москва:Юнити, 1999.
31. Ветров Н.И. Уголовное право.Особенная часть. - Москва:Юнити , 2001.
32. Энциклопедия уголовного права.Состав преступления.Т.4.- Санкт Петербург:Издание профессора Маминина, 2005.
33. Здравовислов Б.В. Уголовное право РФ.Особенная часть.- Москва:Юрист, 1999.
34. Здравовислов Б.В.Уголовное право РФ.Общая часть.- Москва:Юрист,1999.
35. Иванова И. И . Престурленое насилствие.- Москва: Книжный Мир, 2002.
36. Курс уголовного права.Учебник для вузов.Особенная часть.- Москва:Юрист, 2002.
37. Кривошен П. Убийство матерю новорожденного ребенка//Уголовное право.2005, Но.2.
38. Кудрецов В.Н. Уголовное прво Росий. Особенная часть. Москва:Юрист, 2000.
39. Наумов А.В. Уголовное право. Особенная часть. Москва:Норма. 1999.
40. Рарога А.И. Российское уголовное право.Особенная часть. Москва:Юрист, 2003.
41. Российское уголовное право.Общая часть.- Москва: Профобразование, 2002.
42. Российийское уголовное право. Общая часть. Учебник для вузов.- Москва: Зерцало – М, 2005.
43. Сидоренко Е. Особенности уголовной ответственности за пеступления, совершенные в состояни аффекта// Уголовное право.2003, Но.3.
44. Сидоренко Е. Особенности уголовной ответственности за пеступления, совершенные в состояни аффекта// Уголовное право.2003, Но.3.
45. Уголовное право Росий. Особенная часть. Том 2. - Москва:Норма, 1999.
46. Уголовное право. Особенная часть. Учебник для вузов. - Москва:Норма, 1998.
47. Флечер Дж. Наумов А.В.Основные концепции современогго угаловного права. - Москва:Юрист, 1998.

48. Шарапов Р. К вопросу о начале уголовно - правовой охраны жизни человека.// Уголовное право, 1999. Но.4.

49.Шарапов Р. Начало уголовный - правовой охраны жизни человека:опыт юридического анализа//Уголовное право 2005. Но.1

Interneto puslapiai:

50. <http://www.sveikas.lt/patarimai3.asp?id=85>; prisijungimo laikas: 2006 11 21

51. <http://lt.wikipedia.org/wiki/Mirtis>; prisijungimo laikas:2006 06 14

52.Rump A., Hammer D. Zur Verfassungwidrigkeit des § 217 StGB// NStZ. ,Nr.2. 1994, .žr. <http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F1994%2Fcont%2FNStZ%2E1994%2E69%2E1%2Ehtm&ha=G0>; prisijungimo laikas: 2006 06 15

53. Hussels M. Renaissance oder eingültiger Tod des § 217 StGB// NStZ., Nr.11, 1994, <http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F1994%2Fcont%2FNStZ%2E1994%2E69%2E1%2Ehtm&ha=G0>; prisijungimo laikas: 2006 06 15

54.<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=France%20%7C%20v%20%7C%20VO&sessionid=9780076&skin=hudoc-en> ; prisijungimo laikas: 2006 10 11

55.<http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F1994%2Fcont%2FNStZ%2E1994%2E526%2E1%2Ehtm&ha=G0> ; prisijungimo laikas: 20060603

56.<http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F1983%2Fcont%2FNStZ%2E1983%2E554%2E1%2Ehtm&ha=G0>; prisijungimo laikas: 2006 06 20

57.<http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F1999%2Fcont%2FNStZ%2E1999%2E273%2E1%2Ehtm&ha=G0>; prisijungimo laikas: 2006 06 25

58. Affekttat gegen enge Bezugsperson// NStZ, 1993, Nr. 1, <http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F1993%2Fcont%2FNStZ%2E1993%2E33%2E2%2Ehtm&ha=G0>; prisijungimo laikas 2006 09 18

59.<http://rsw.beck.de/bib/default.asp?vpath=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F2001%2Fcont%2FNStZ%2E2001%2E455%2E1%2Ehtm&catalog=e:\IndexDT\BeckOnlineENTS&docid=272542&words=&docURL=%2Fbibdata%2Fzeits%2FNStZ%2F2001%2Fcont%2FNStZ%2E2001%2E455%2E1%2Ehtm&CiUserParam3=verweis.asp&Stemming=>; prisijungimo laikas: 2006 06 14

60. http://www.lat.lt/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=26770; prisijungimo laikas:2006 09 26

Teismų praktika:

61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. Birželio mėn. 18 d. nutarimo Nr. 46 “ Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose” 1.2 punktas.// Teismų praktika. LAT biuletenis. Nr.21, 2004 m., P. 21

62. Baudžiamoji byla Nr. 57 – 2 – 035 – 98

63. Baudžiamoji byla Nr. 80 – 1 – 00083 – 04

64. Baudžiamoji byla Nr.I- I52/94

65. Baudžiamoji byla Nr. 1¹³ – 560/93

Privilegiuoti nužudymai ir jų kvalifikavimas

Santrauka

Pagrindinės sąvokos: privilegiuotas nužudymas, neteisėti veiksmai, itin įžeidžiantis poelgis, afektas, gimdymo nulemta būklė, naujagimis.

Baigiamajame darbe yra nagrinėjama viena, iš tokios nusikalstamos veikos asmeniui kaip nužudymas rūšių – privilegiuoti nužudymai (nužudymas labai susijaudinus ir naujagimio nužudymas).

Pateikiama privilegiuotų nužudymų samprata, jų sąvoka, nagrinėjama ne tik Lietuvos Respublikos baudžiamajame įstatyme, bet ir kai kurių užsienio valstybių (Vokietijos Federacinės Respublikos bei Rusijos Federacinės Respublikos) baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtinta privilegiuotų nužudymų sistema.

Didelis dėmesys yra skiriamas pagrindiniams (išskyrus priežastinį ryšį) objektyviesiems šių nusikalstamų veikų požymiams. Nagrinėjamos pagrindinės trys šiuo metu žinomos gyvybės pradžios teorijos (nuo vaisiaus pradėjimo momento, nuo tam tikro vaisiaus vystymosi momento arba nuo gimimo momento), remiantis Lietuvos Respublikos teisės aktais yra analizuojama, kuriai iš šių teorijų yra teikiama pirmenybė Lietuvoje, taip pat yra aptariamas žmogaus gyvybės pabaigos momentas, jo teisinė reglamentacija Lietuvoje. Analizuojama privilegiuotų nužudymų veikos pasireiškimo formos (veikimas ir neveikimas) svarstoma, kokiomis konkrečiomis veikos formomis, privilegiuotieji nužudymai gali būti padaromi, taip pat aptariama glaudžiai su pavojinga veika susijusi stadijų galimumo šių nusikalstamų veikų atžvilgiu problema. Kalbant apie pagrindinius objektyvius požymius, taip pat yra analizuojamas privilegiuotų nužudymų subjektas, ypač naujagimio nužudymo sudėtyje įtvirtintas specialusis subjektas (naujagimio motina) bei kartu su subjektu yra analizuojama dar viena su šiomis nusikalstamomis veikomis susijusi problema – bendrininkavimo galimybė darant privilegiuotus nužudymus.

Darbe yra nagrinėjami ir fakultatyvieji objektyvieji, vienos iš privilegiuotų nužudymų rūšių – nužudymo labai susijaudinus sudėtyje įtvirtinti požymiai – neteisėti veiksmai bei itin įžeidžiantis poelgis, kurį kaltininko atžvilgiu padaro nukentėjęsysis ir toks jo elgesys išprovokuoja nusikalstamą veiką. Remiantis baudžiamosios teisės teorija ir teismų praktika yra siekiama atskleisti šių požymių turinį, kadangi šie požymiai leidžia atskirti nužudymą labai susijaudinus nuo paprasto ar kvalifikuoto nužudymo.

Darbe taip pat analizuojamai ir subjektyvieji abiejų privilegiuotų nužudymų požymiai, t.y., didelio susijaudinimo būklė (afektas) (nužudymo labai susijaudinus atveju) bei gimdymo nulemta

būklė (naujagimio nužudymo atveju), taip pat kaltės privilegijuotų nužudymų situacijoje pasireiškiančios staigia (afektinė) tyčia, problema.

Privilegierte Totschläge und ihre Qualifizierung

Zusammenfassung

Die wichtigsten Begriffe: qualifizierter Totschlag, ungesetzliche Handlungen, besonders beleidigte Verhandlung, Affekt, Einfluss der Geburt, der Neugeborene.

In der Schlussarbeit wird eine von den Arten der Totschläge – privilegierte Totschläge (Totschlag im Affekt und die Tötung des Neugeborenen) - analysiert.

Es wird die Urteilung (Beurteilung) der privilegierten Totschläge angeführt, ihr Begriff, auch das System der privilegierten Totschläge analysiert, das nicht nur im Strafgesetz der litauischen Republik, sondern auch in Strafgesetzen von einigen Auslandsländern (von der BRD, von Russland) befestigt ist.

Grosse Aufmerksamkeit wird den wichtigsten objektiven Merkmalen von diesen verbrecherischen Handlungen (ausser dem Ursachenzusammenhang) geschenkt. Es werden die drei wichtigsten , die man zur Zeit kennt, Theorien des Lebensbeginns (das Leben von dem Zeugungsmoment der Leibesfrucht; das Leben von einem gewissen Entwicklungsmoment der Leibesfrucht; das Leben vom Geburtsmoment) analysiert.

Auf Grund der Rechtakten der litauischen Republik wird analysiert, welcher Theorie in der litauischen Republik die Vorhand gegeben wird, auch wird der Moment des Endes vom menschlichen Leben, seine gerechte Geschäftsordnung besprochen.

Es wird auch die Erscheinung der Tatform (die Tätigkeit und die Untätigkeit) von privilegirten Totschläge analysiert, es wird erörten in welschen konkreten Formen kann man die Tat der privilegierten Totschläge ausführen, auch wird es wird auch das Problem des Tatstadiums, das eng mit der gefährlichen Tätigkeit verbunden ist analysiert. Wenn man über die wichtigsten objektiven Merkmale redet, wird auch das Subjekt der privilegierten Totschläge besprochen, besonders das Spezialsubjekt, das im Totschlagbestand des Neugeborenen befestigt ist (die Mutter des Neugeborenen). Zusammen mit dem Subjekt wird noch ein mit diesen verbrecherischen Handlungen zusammenhängendes Problem – die Möglichkeit der Mitbeteiligung bei den privilegierten Totschlägen analysiert.

In der Arbeit werden auch fakultative objektive einer Art von privilegierten Totschläge - in der Zusammensetzung der Totschlag bei grosser Aufregung befestigte Merkmalen - ungesetzliche Handlungen sowie besonders beleidigte Verhandlung analysiert, die dem Schuldigen gegenüber der Betroffene verübt und so sein Benehmen die verbrecherische Tat provoziert. Auf Grund der Strafrechtstheorie und der Gerichtspraxis strebt man, den Inhalt dieser Merkmale

aufzudecken, weil diese Merkmale beim Abtrennen des Totschlages im Affekt vom einfachen Totschlag oder von dem qualifizierten Totschlag helfen.

In der Arbeit werden auch subjektive Merkmale der beiden privilegierten Totschläge , d. h., der Affekt (Totschlag bei grosser Aufregung) sowie der Einfluss der Geburt (beim Totschlag des Neugeborenen), auch das Schuldproblem analysiert.